

Rapportage

Highlights jongerenonderzoek

24 november 2021

Toekomst, kerk en geloof

Inleiding

Inleiding

In opdracht van een coalitie van christelijke (jongeren)organisaties in Nederland heeft R2 Research onderzoek uitgevoerd naar het toekomstbeeld van christelijke jongeren, in het bijzonder ten aanzien van de thema's klimaatverandering en milieuvuiling. Daarbij kwam ook de rol van de Nederlandse kerk in het spreken over deze thema's aan de orde. De coalitie, bestaande uit MissieNederland, Tearfund Nederland, Micha Nederland, A Rocha, World Servants, EO BEAM, HGJB, Protestantse Kerk in Nederland en Groene Kerken, is daarbij geïnspireerd door een initiatief van Tearfund UK, die in samenwerking met Youthscape Centre of Research, een soortgelijk onderzoek hield onder jonge Britse gelovigen ("Burning Down the House").

Doel van het onderzoek

"Inzicht verkrijgen in de perceptie van christelijke jongeren ten aanzien van (1) de oorzaken en (urgentie van) gevolgen van klimaatverandering en milieuvuiling en (2) de rol van de Nederlandse kerk in het spreken over deze thema's"

De belangrijkste inhoudelijke focus lag daarbij op de volgende vragen:

- Wat houdt jongeren bezig als zij nadenken over de toekomst? In hoeverre maken zij zich zorgen over klimaatverandering en milieuvuiling? Welke gevolgen zien ze en wat is de bijdrage van de mens volgens hen?
- Welke rol speelt het geloof in hun houding ten aanzien van (de gevolgen van) klimaatverandering en milieuvuiling?
- Wat zijn inspiratiebronnen voor jongeren in de omgang met deze thema's? In hoeverre biedt de kerk inspiratie?
- Wat doen jongeren om klimaatverandering en milieuvuiling tegen te gaan? Waartoe zijn ze bereid?
- Wat merken en verwachten jongeren van de kerk en jeugdgroepen? In hoeverre wordt over deze thema's gesproken?
- Welke suggesties hebben zij voor leiders van de kerk en het jongerenwerk?

Het onderzoek is uitgevoerd door een team van (senior) onderzoekers van R2 Research, onder leiding van Marco de Groot.

R2 is gespecialiseerd in onderzoek voor missie-gedreven organisaties, vaak binnen de werkvelden cultuur, onderwijs, sport en welzijn.

R2 is aangesloten bij en werkt volgens de richtlijnen van de MOA (Expertise Center voor Marketing Insights, Onderzoek en Analytics).

Toekomst, kerk en geloof

Onderzoeksverantwoording

Doelgroep, methode en steekproefkader

Het onderzoek richtte zich op christelijke jongeren van 15 tot en met 25 jaar. Om hen te bereiken is een online vragenlijst uitgezet via diverse kanalen van alle deelnemende (jongeren)organisaties. Het betreft zowel directe kanalen (o.a. eigen internetsites, nieuwsbrieven en social media kanalen) als indirecte kanalen, waarbij contacten van aangesloten kerken of jeugdgroepen zijn aangeschreven om jongeren uit te nodigen voor het onderzoek. De grootste responsbijdragen kwamen via kanalen van BEAM, HGJB, World Servants en MissieNederland. Deelname van jongeren was op vrijwillige basis (voluntary response sample). In alle uitnodigingensteksten is gerefereerd aan het onderwerp 'toekomst, kerk en geloof'. Deelnemers maakten, indien gewenst, kans op een incentive (3 bonnen van 50 euro).

Ontwikkeling vragenlijst

De vragenlijst voor het onderzoek (ca. 20 vragen en enkele achtergrondvragen) is in nauw overleg met de opdrachtgever ontwikkeld. Daarbij is gebruik gemaakt van vraagstellingen uit het Britse onderzoek, aangepast naar de Nederlandse situatie en de informatiebehoefte van de deelnemende organisaties. Ook is aandacht besteed aan een zo neutraal mogelijke opzet van het onderzoek. Na akkoord van de opdrachtgever is de vragenlijst geprogrammeerd in Alchemer, een professioneel online survey systeem. De vragenlijst was zowel in de Nederlandse als Engelse taal beschikbaar.

Veldwerk en opgebouwde steekproef

Het veldwerk voor het onderzoek vond plaats tussen 20 september en 16 oktober 2021. Gedurende het veldwerk is, in afstemming met de opdrachtgever, zo goed mogelijk gestuurd op een evenwichtige verdeling van de steekproef. Na controle van de binnengekomen data op consistentie en betrouwbaarheid, konden uiteindelijk n=1.307 ingevulde vragenlijsten worden meegenomen in de steekproef. De verdeling van achtergrondkenmerken binnen de steekproef is hiernaast vermeld. Om de steekproef op de kenmerken geslacht en leeftijd beter in balans te brengen, is een bescheiden poststratificatie weging toegepast. De verdeling van denominaties is ongewogen, te meer daar geen accurate gegevens over deze variabele (op het niveau van kerkelijk betrokken jongeren tussen 15-25 jaar) voorhanden zijn.

Leeftijd	steekproef	Geslacht	steekproef
15-19 jr	51%	man	40%
20-25 jr	49%	vrouw	57%
		anders / onbekend	3%

Kerkgenootschap (waarbij meest thuis voelt)	steekproef
Protestantse Kerk in Nederland (PKN)	31%
Trad. Gereformeerd / Hervormd (o.a. CGK, NGK, GKv, GB, HHK, (O)GG(N), GKN)	28%
Evangelisch (o.a. Baptist/ABC, Pinkster-/ EG, VvG)	27%
overig (geen/meerdere, RK, LdH, KvdN, internationaal, anders, weet nog niet)	13%

Regio (CBS-indeling)	steekproef
Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)	11%
West (Zeeland, Nrd- en Zd-Holland, Utrecht)	48%
Oost (Flevoland, Overijssel, Gelderland)	32%
Zuid (Noord-Brabant, Limburg)	5%
anders / onbekend	4%

Toekomst, kerk en geloof

Leeswijzer

De uiteindelijk opgebouwde steekproef vormt ons inziens een goede mix van christelijke, veelal kerkgaande en actief betrokken jongeren tussen 15-25 jaar, uit voornamelijk de Protestantse Kerk, diverse traditioneel Gereformeerde / Hervormde kerkgenootschappen (o.a. CGK, NGK, GKv, GB, HHK, (O)GG(N), GKN) en Evangelische stromingen (o.a. Baptist/ABC, Pinkster-/ EG, VvG), die elk substantieel vertegenwoordigd zijn.

Analyse en rapportage

In de analysefase is, naast interpretatie van totaalscores en antwoorden op open vragen, vooral gekeken naar verschillen in de beantwoording van vragen tussen mannen en vrouwen, jongeren uit verschillende leeftijdsgroepen (15-19jr / 20-25jr) en jongeren van verschillende kerkelijke achtergrond. Bij het analyseren van de data is gebruik gemaakt van de meest gangbare statistische methoden en technieken.

Dit rapport schetst een overzicht van resultaten op hoofdlijnen. In grafieken en visualisaties worden resultaten op totaalniveau gepresenteerd, soms aangevuld met scores van subgroepen in tabelvorm. Andere opvallende verschillen tussen subgroepen worden, waar relevant, besproken in de tekstkaders.

Leeswijzer

Hierna volgt eerst een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksresultaten. Vervolgens worden onze bevindingen uiteengezet in vier hoofdstukken:

1. Toekomst en geloof algemeen
2. Klimaatverandering en milieuvervuiling
3. Actiebereidheid en inspiratiebronnen
4. Klimaatverandering en de kerk

Jongeren die aangaven zichzelf het meest thuis te voelen bij de Gereformeerde Bond (onderdeel PKN) zijn in dit rapport, vanwege veronderstelde overeenkomsten in houding en geloofsopvattingen, meegeteld in de traditioneel Gereformeerde / Hervormde groep.

Belang christelijk geloof	steekproef
heel belangrijk	48%
belangrijk	39%
niet belangrijk / onbelangrijk	8%
niet echt belangrijk	3%
helemaal niet belangrijk	1%

Frequentie bezoek kerkdienst of christelijke jeugdgroep	steekproef
meerdere keren per week	29%
één keer per week	55%
één keer per maand	7%
één keer per kwartaal / (half)jaar	6%
nooit	2%

Bij de interpretatie van resultaten dient rekening te worden gehouden met het feit dat de steekproef veelal kerkgaande en actief betrokken christelijke jongeren representeert.

Samenvatting

Jongerenonderzoek

Jongeren over: de toekomst

Toekomst maakt kerkelijk actieve jongeren nieuwsgierig én nerveus; klimaat en milieu baren het sterkst en steeds meer zorgen; geloven biedt hoop

Toekomst maakt nieuwsgierig én nerveus

Christelijke, veelal kerkgaande en actief betrokken jongeren, uit Protestantse, traditioneel Gereformeerde/Hervormde en Evangelische kerken in Nederland, zijn nieuwsgierig (55%), optimistisch en enthousiast (27%) over de toekomst, maar ook nerveus (33%) en bang (20%). Twintigers (20-25jr) uiten, in vergelijking met de tieners (15-19jr), het vaakst (ook) gevoelens van verwarring en verontwaardiging.

Klimaat en milieu baren jongeren het sterkst en steeds meer zorgen

De thema's klimaatverandering en milieuvervuiling houden jongeren sterk bezig. Tussen wereldproblematiek (o.a. oorlogen, armoede), persoonlijke zorgen (o.a. studie, werk, financiën, relaties, gezondheid, de relatie met God) en zorgen om kerk en geloof (o.a. secularisatie, vervaging christelijke normen/ waarden, vrijheid om geloof te beleven, eenheid in de kerk) springt 'klimaat' er als spontaan genoemd zorgpunt over de toekomst bovenuit.

Ook (geholpen) afgezet tegen andere thema's, blijkt dat vijf op de zes christelijke jongeren (84%) bezorgd zijn over klimaatverandering en milieuvervuiling. Deze zorgen zijn sterker én sterker toegenomen dan bij de andere thema's. Binnen Evangelische kring is het aandeel dat zich zorgen maakt over klimaat en milieu iets lager dan binnen andere kerkelijke stromingen; de mate van overheidsbemoeienis baart hen vaker zorgen dan jongeren uit de Protestantse Kerk. Discriminatie, racisme en homofobie wordt door gelovige jongeren buiten de kerkelijke hoofdstromingen als een relatief zorgwekkend thema beschouwd.

Geloven biedt hoop

Twee op de drie jongeren geven aan hoop te putten uit hun geloof als het gaat om de toekomst van de wereld. Zeven op de tien voelen zich door het geloof aangespoord om op te staan tegen onrecht. Evangelische jongeren voelen zich – ten opzichte van andere kerkelijke stromingen – vaker door het geloof gesteund om minder angstig te zijn. Ook vinden zij in het geloof vaker aanknopingspunten om verschil te maken.

Zorgen van jongeren over de toekomst zijn eerst 'spontaan' uitgevraagd, d.w.z. zonder voorafgaande verwijzing in de vragenlijst naar het thema klimaat/milieu (zie p.13-14).

Vervolgens is een lijst met 9 mogelijke thema's voorgelegd, waaronder klimaatverandering en milieuvervuiling, waarbij jongeren bij elk 'geholpen' thema hun mate van zorg konden aangeven (zie p.15-16).

Jongeren over: klimaatverandering en milieuvervuiling

Aandeel menselijk handelen in oorzaak klimaatverandering; vooral vrees voor slachtoffers, ongelijkheid en mislukte oogsten; één op de zes niet bezorgd

Meeste jongeren zien aandeel menselijk handelen in oorzaak klimaatverandering

Klimaatverandering wordt door veel jongeren spontaan geassocieerd met opwarming van de aarde. Daarnaast denken ze aan vervuiling, CO₂-uitstoot en natuurrampen. Zes op de tien jongeren beschouwen de mens als voornaamste factor voor het ontstaan van klimaatverandering; nog eens drie op de tien leggen de oorzaak bij mens én natuur. De rest ziet het puur als een natuurverschijnsel (mannen vaker dan vrouwen), twijfelt of ontkent het bestaan van klimaatverandering.

De manier waarop de mens bijdraagt aan klimaatverandering wordt omschreven als: teveel CO₂-uitstoot en vervuiling van de natuur (o.a. door industrie, vliegverkeer/reizen, uitlaatgassen, afval en plastic) en uitputting van grondstoffen. Ze wijzen ook op de omgang met het landschap, zoals overbevolking, landbouw of ontbossing. Veel jongeren leggen een verband met overmatig consumptiegedrag van mensen en een gebrek aan rem op economische groei. Als voorbeelden noemen ze vaak: consumptie/productie van vlees, kleding, energie en (steeds) nieuwe producten.

Vrees voor toename slachtoffers, meer ongelijkheid en mislukte oogsten

Als het gaat om de gevolgen van klimaatverandering en milieuvervuiling zijn jongeren (in directe zin) vooral bezorgd om meer overstromingen, bosbranden en droogte, wat (indirect) tot meer slachtoffers, meer ongelijkheid en meer mislukte oogsten leidt. De klimaatsituatie treft volgens jongeren overwegend 'anderen' en is vooral zorgwekkend voor toekomstige generaties. Jongeren binnen de Protestantse Kerk geven (in vergelijking met 'overige' kerkelijke stromingen) gemiddeld iets vaker aan dat hun zorgen (ook) dichterbij worden gevoeld.

Eén op de zes maakt zich geen zorgen

Jongeren die zich géén zorgen maken over klimaatverandering (totaal 16%) menen vaak dat de gevolgen ervan overdreven worden (35%, relatief vaker Protestantse Kerk); een kwart zegt als mens geen invloed te hebben en één op de vijf ziet als christen geen noodzaak om zich er druk over te maken (relatief vaker Evangelische jongeren).

Jongeren over: actie en inspiratiebronnen

Inspiratie tot actie via kerk- en jeugdleiders beperkt; groot draagvlak om zelf bewuster en beperkter te consumeren; bereidheid tot actievoeren relatief laag

Vrienden en familie inspireren het meest tot actie; inspiratie via kerk- en jeugdleiders beperkt

Een kwart herkent klimaat- en milieuzorgen sterk in de eigen vriendenkring (onder twintigers vaker); een ander kwart ervaart nauwelijks medestanders (vaker in Evangelische kring). Als het gaat om de reactie op klimaatverandering en milieuvervuiling worden vrienden, ouders en familie als meest inspirerend ervaren, gevolgd door leraren op school en klimaatactivisten, hoewel laatstgenoemde groep ook weerstand oproept. Vier op de tien jongeren ervaren enige mate van inspiratie van kerkleiders of christelijke jeugdgroepen; 35% (helemaal) niet; dit verschilt niet significant per kerk. Ook social media influencers vindt men, als het om dit thema gaat, weinig inspirerend (vrouwen en tieners duidelijk vaker dan mannen en twintigers).

Groot draagvlak om zelf bewuster en beperkter te consumeren; bereidheid tot actievoeren relatief laag

Om zelf klimaatverandering en milieuvervuiling tegen te gaan, zijn veel jongeren bereid tot vaker hergebruik van spullen en het terugdringen van plastic; velen zijn hiermee al gestart. Minder vlees eten stuit op meer weerstand, maar de helft mindert al wel (vrouwen makkelijker dan mannen). Bijna driekwart zegt voor deze thema's te willen bidden, maar amper de helft heeft het daadwerkelijk gedaan.

Veel jongeren zijn wel bereid familie te overtuigen (48%), maar zijn sterk gereserveerd als het gaat om publiekelijke actie (ca. 13%); zeker mannen zijn terughoudend. Campagne voeren is buiten de drie kerkelijke hoofdstromingen meer acceptabel dan daarbinnen. Onder jongeren uit traditioneel Gereformeerde/Hervormde kring is de bereidheid tot bidden het hoogst, maar tot inzet van social media het laagst. Ook de levensfase speelt een rol: de groep twintigers is vaker bereid (en zelfstandig in staat) minder kleding en spullen aan te schaffen en energie te reduceren dan de tieners, die vaker wil bidden.

Jongeren over: de rol van de kerk

Twee op de drie vinden actie christenen tegen klimaatverandering belangrijk: motivaties verschillen; bijna de helft ervaart onvoldoende actie eigen kerk

Twee op de drie vinden actie christenen tegen klimaatverandering belangrijk: motivaties verschillen

Jongeren binnen Protestants en traditioneel Gereformeerde/Hervormde stromingen vinden actie van christenen om klimaatverandering en milieuvervuiling tegen te gaan vaker van belang (ca. 70%) dan Evangelische jongeren (58%). Twintigers zijn niet vaker, maar wel nadrukkelijker dan tieners overtuigd van de noodzaak tot actie.

Ongeacht denominatie refereren veel jongeren in dit verband aan de (verwaarloosde) taak tot rentmeesterschap. Velen vinden ook dat juist christenen een voorbeeldfunctie hebben, ook in het tonen van naastenliefde (iets vaker genoemd in Protestantse Kerk) of om anderen te inspireren en tot geloof te brengen (vaker door Evangelischen). Zeker vanuit traditioneel Gereformeerde/Hervormde kant wordt benadrukt dat het een Bijbelse opdracht betreft, die uit liefde en eerbied voor God moet worden opgepakt. Hoewel niet alleen christenen (maar iedereen) in actie zou moeten komen, kunnen christenen volgens sommigen met andere ogen naar de wereld kijken en kunnen zij, als hechte gemeenschap, samen sterk staan. Tegelijk worden ook kanttekeningen geplaatst: christenen moeten zich volgens sommigen niet teveel laten leiden door wetenschap; idealen moeten vanuit de Bijbel gevoed blijven. Anderen merken op dat de mens klimaatverandering niet volledig in de hand heeft: God staat er altijd boven.

Bijna de helft ervaart onvoldoende actie eigen kerk

Jongeren zijn er weinig van overtuigd dat klimaatverandering bij leiders van de eigen kerk of jeugdgroep écht zorgt. De helft van de jongeren heeft in de kerk wel eens gebed gehoord over klimaatverandering; éénderde hoorde een preek over het thema. Van individuele aandacht, in de vorm van gesprekken, is beperkt sprake. Jongeren in Protestants en traditioneel Gereformeerde/Hervormde kerken merken er vaker iets van dan leeftijdsgenoten uit Evangelische kring.

Bijna de helft vindt dat de eigen kerk momenteel onvoldoende actie onderneemt. Jongeren binnen de PKN roepen het sterkst op tot meer actie. Vrouwen bendrukken de noodzaak sterker dan mannen. Bezorgde jongeren hebben vooral behoefte aan praktische tips om verschil in de wereld te maken, samen te bidden en hoop.

Jongeren en hun boodschap aan de kerk

Activeer de gemeente

Kernpunten

- Christelijke, veelal kerkgaande en actief betrokken jongeren maken zich, als zij nadenken over de toekomst, veel (en steeds meer) zorgen over klimaatverandering en milieuvervuiling en de gevolgen daarvan.
- Zelf zien zij, juist voor christenen, diverse redenen om in actie te komen.
- Het grootste deel vindt dat de eigen kerk zich te weinig uitspreekt over deze thema's en weinig inspiratie biedt. Zij roepen kerkleiders en jeugdwerkers op hun gemeente(leden) te activeren.

De boodschap van jongeren aan kerken en jeugdleiders is om **veel vaker** en **praktischer** te **(s)preken** over klimaatverandering en milieuvervuiling. Christenen moeten worden opgeroepen om bij te dragen aan **verandering van leefstijl**. Door erover te **preken**, ervoor te **bidden**, er **samen (open) over na te denken** en **vooral iets te doen!** Daarbij helpt het wanneer een **realistisch beeld** wordt geschetst van de situatie en de **gevolgen van keuzes** inzichtelijk worden gemaakt. Er is grote behoefte aan **praktische tips**, waarmee christenen **dichtbij**, in de eigen omgeving, verschil kunnen maken. **Als individu, maar ook met elkaar**. Dat kan volgens velen het beste in **kleine stapjes**. Jongeren beseffen dat de kerk een **groot bereik** heeft en als **voorbeeld voor anderen** kan dienen. Een kans om het **milieu/klimaat én God te dienen** en tegelijk **zichtbaar** te zijn.

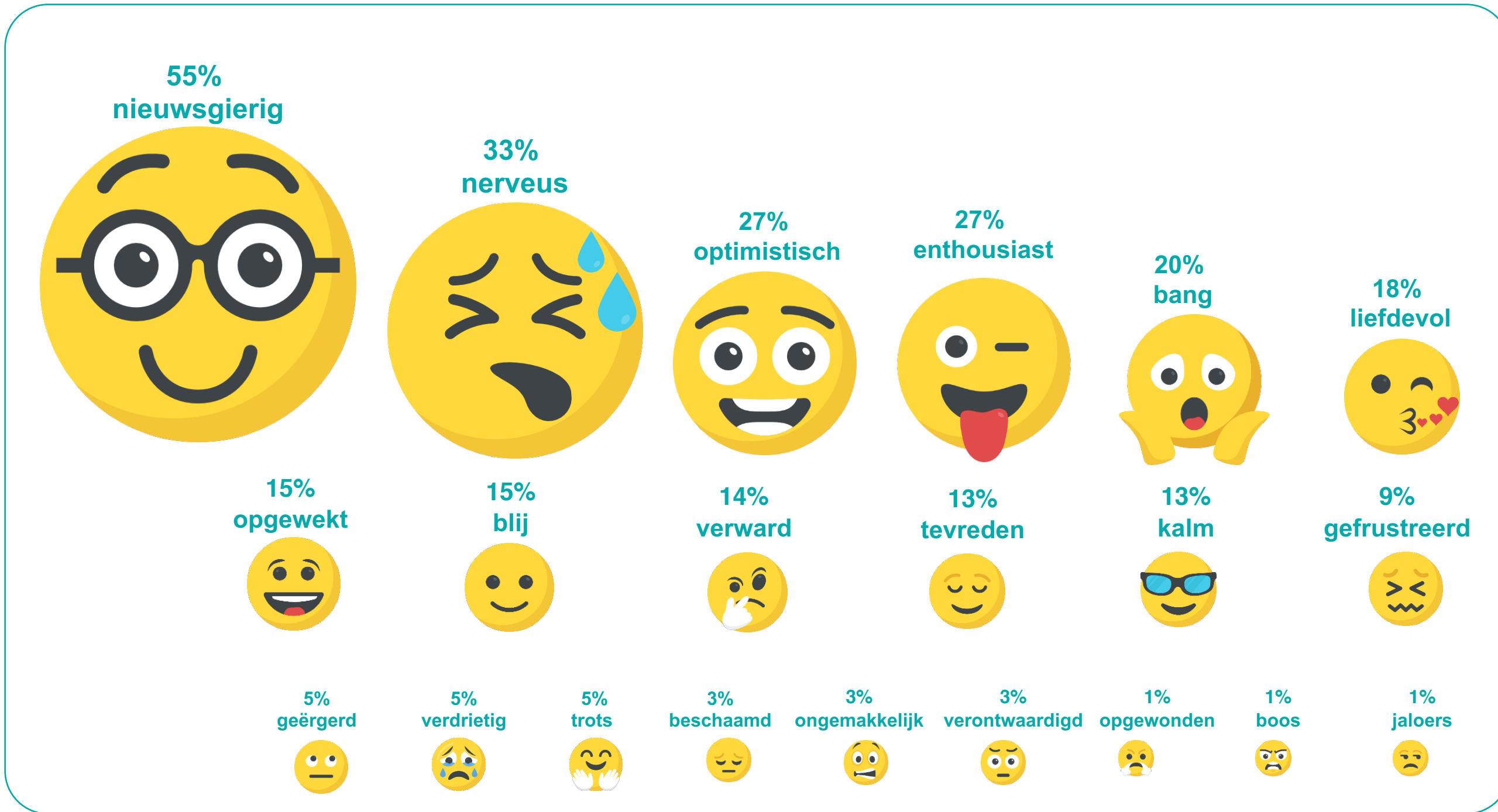
- Bij het bespreekbaar maken van klimaatverandering en milieuvervuiling dienen kerken en jeugdwerkers rekening te houden met verschil in houding en motivatie, afhankelijk van het kerkgenootschap waar jongeren zich thuisvoelen. Met name in Evangelische kring bestaan (vaker) twijfels onder jongeren over de noodzaak van focus op het klimaat.
- Bij het werken aan actie tegen klimaatverandering en milieuvervuiling kan ingezoomd worden op verschillen in gedragsintentie en daadwerkelijke actie. Op gedragsniveau bestaan verschillen naar leeftijd, geslacht en denominatie. Jongeren hebben zelf, middels het onderzoek, tal van voorbeeldacties voor kerken en christenen gedeeld.

Hoofdstuk 1

Toekomst en geloof algemeen

Gevoel bij de toekomst

Spontane gedachten over de toekomst maken jongeren nieuwsgierig (55%), optimistisch en enthousiast (27%), maar ook nerveus (33%) en bang (20%)

Meer dan de helft van de christelijke, veelal kerkgaande en actief betrokken jongeren geeft aan nieuwsgierig te zijn als het om de toekomst gaat. Eén op de drie voelt zich nerveus, één vijfde is bang.

Mannen voelen zich vaker dan vrouwen optimistisch en kalm, maar ook vaker gefrustreerd en geërgerd. Andersom zijn vrouwen het vaakst nieuwsgierig en bang, maar denken ook vaker liefdevol over de toekomst. Jongeren tussen 15-19jr zijn relatief vaker enthousiast en opgewekt; de groep 20-25jr heeft vaker gevoelens van verwarring en verontwaardiging. Jongeren van de diverse denominaties verschillen niet van elkaar als het gaat om hun gevoelens over de toekomst.

Selecteer tot maximaal drie emoji's die jouw gevoel weergeven als je over de toekomst denkt.

Waar maken christelijke jongeren zich zorgen over?

‘Klimaat’ baart jongeren met oog op toekomst spontaan het vaakst zorgen

Klimaat

“Klimaatverandering, leefbaarheid in Nederland. Woningmarkt”

“Klimaatverandering, persoonlijke omgeving (studie, familie, vrienden), polarisatie in de samenleving”

“Het klimaat en wat dat voor invloed zal hebben op alle kindjes die nu nog geboren worden.”

“Opwarming van de aarde en uitbuiting van mens, dier en aarde door de vlees en zuivelindustrie”

“Huidig vlees en vis consumptie, mensen in slavernij, ongelijkheid tussen mensen in het algemeen”

“Het klimaat. Natuurrampen. Hoe er met mensen wordt omgegaan in derde wereld landen. Overbevolking.”

Vaak in combinatie met andere wereldproblematiek

“Vluchtelingen, oorlog, milieu, klimaat”

“Milieu, oorlogen, conflicten, armoede.”

“De aarde, klimaatprobleem en alle oorlogen en spanningen die er zijn in de wereld”

Het ‘klimaat’ (of ‘-verandering/-crisis’) wordt door ongeveer 22% van de jongeren spontaan als zorgpunt genoemd; dat is verreweg het meest genoemde thema. Circa 5% noemt het ‘milieu’.

Andere genoemde zorgpunten zijn vermeld op de volgende pagina.

Waar maken christelijke jongeren zich zorgen over?

Overige spontane zorgpunten zijn gemêleerd; veel persoonlijke zorgen over een stabiele toekomst, maar ook zorgen over polarisatie en vrijheid van geloof

Studie(keuze), werk, financiën, wonen

“Vooral persoonlijk, opleiding/baan gerelateerd. En hoe aan het snelle vluchtige tempo van de omgeving mee te kunnen doen.”

“Over het vervolg van mijn studie. Het vinden van een stage en afstudeerplek en afstudeermaatje. En hoeveel mijn studieschuld zal zijn maak ik me soms ook zorgen over, niet altijd. En of ik iemand vind waar ik samen mee kan zijn en een gezin zou mogen hebben.”

“Het kopen van een huis word zeer lastig.”

Relaties, vriendschappen, ouders, kinderen

“Vooral over relaties, welke jongen is goed voor mij.”

“Over dat ik heel eenzaam ga worden doordat ik niet veel vrienden heb.”

“Ik heb nu een relatie en hij is niet christelijk, ik ben bang dat ik het daar later wel moeilijk mee ga hebben.”

Gezondheid

“Hoe het met mijn mentale gezondheid gaat of hier vooruitgang in zit en of ik later mijn werk normaal kan doen”.

Relatie met God, toekomst kerk/geloof

“Over of ik iedereen om me heen wel goed kan helpen, of ik God niet uit het oog verlies en dat ik te druk ga worden waardoor ik onderuit ga.”

“Hoe ik rond moet komen en wat Gods plan is met mijn leven. Op welke manier hij mij wilt inzetten om Zijn koninkrijk groot te maken.”

Polarisatie in de samenleving / vrijheid om geloof te beleven

“De verdeeldheid onder de mensen door het coronavirus”

“De haat en onverdraagzaamheid tussen mensen die toeneemt, en het niet meer mogen uitdragen van je geloof.”

“Dat andere mensen, christenen en geloven associëren met een hele conservatieve denkwijze (niet acceptierend) wat betreft homohuwelijk, abortie, LGBTQ+ etc. Dat vind ik pijnlijk. En dat mensen hierdoor niks meer met de kerk te maken willen hebben.”

“Hoe tolerant de maatschappij op een gegeven moment naar christenen kijkt.”

Vervaging christelijke normen en waarden

“Over de cultuur waar we in leven die steeds verder van christelijke normen en waarden ligt. En dan heb ik het al over kleine dingen als bijv. schelden.”

“Het progressieve christendom, waarbij alles kan en mag omdat God liefde is.”

Toekomst kerk/geloof,

“Zijn er nog wel kerken? Kunnen we elkaar nog wel ontmoeten op de manier zoals we dat nu doen?”

“Dat het christelijke geloof wordt doorgegeven aan de volgende generaties en zij weer aan de generatie daarna enz.”

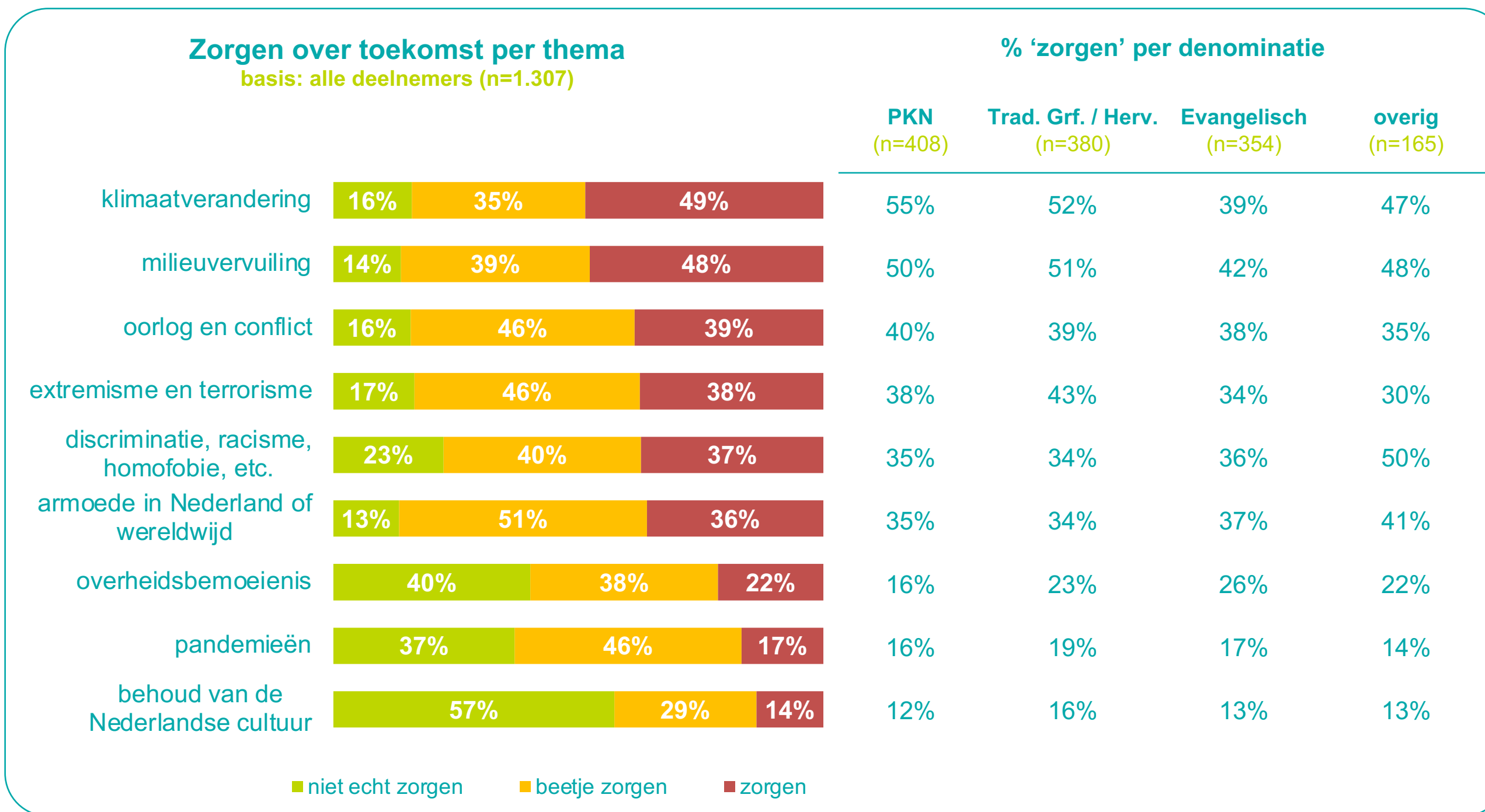
Eenheid in de kerk

“Dat de kerken niet meer samen werken, maar allemaal alleen kerk proberen te zijn en hierdoor leden bij andere kerken weghalen. Het starre gedrag van sommige kerken die niet willen/kunnen mee gaan met de veranderingen in de maatschappij.”

Hiernaast wordt een aantal veel voorkomende ‘andere zorgpunten’ (naast klimaat en wereld-problematiek) van jongeren getoond.

Zorgen over toekomst

Vijf op de zes christelijke jongeren bezorgd over klimaatverandering en milieuvervuiling; sterkere zorgen dan bij andere thema's

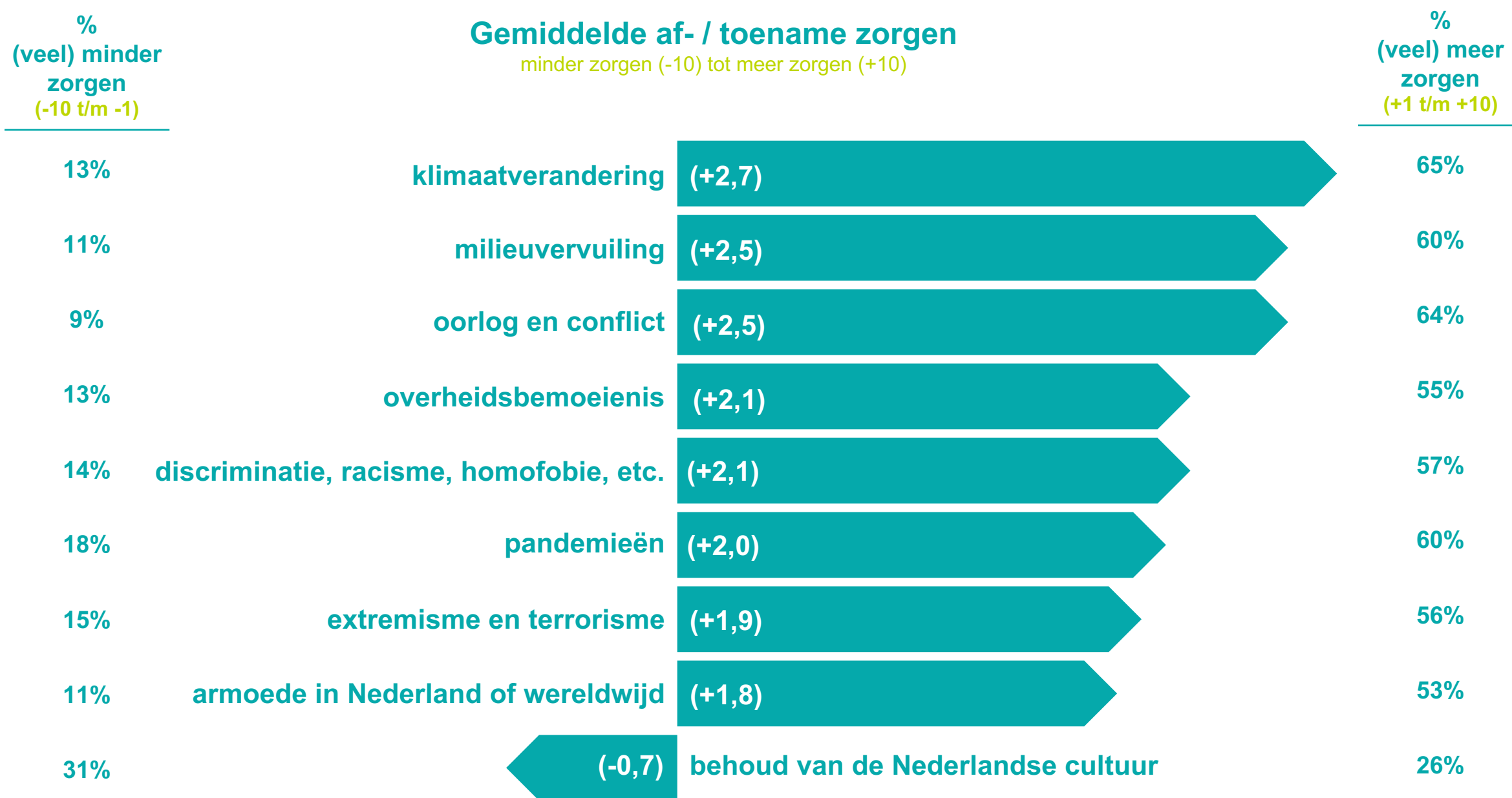
Na het tonen van enkele thema's geeft 84% aan zich (enigszins) zorgen te maken over klimaatverandering en 86% over milieuvervuiling. Bijna de helft van de jongeren maakt zich uitgesproken zorgen: dat is meer dan bij alle andere voorgelegde thema's.

De bezorgdheid over klimaatverandering en milieuvervuiling verschilt niet naar leeftijd of geslacht. Binnen Evangelische kring is het aandeel dat zich zorgen maakt over deze twee thema's lager dan binnen andere kerkelijke stromingen. De mate van overheidsbemoeienis baart hen vaker zorgen dan Protestantse jongeren. Discriminatie, racisme en homofobie wordt buiten de kerkelijke hoofdstromingen als een zorgwekkender thema beschouwd.

Ontwikkeling zorgen in laatste halfjaar

Zorgen over klimaatverandering, milieuvervuiling en oorlog/conflict zijn het sterkst toegenomen; minder zorgen om behoud Nederlandse cultuur

Bijna tweederde van de jongeren is zich in het afgelopen halfjaar meer zorgen gaan maken over klimaatverandering. Een kwart maakt zich 'veel meer' zorgen.

Ook over andere thema's zijn de zorgen toegenomen. Zo zijn pandemieën en overheidsbemoeienis (relatief) niet de grootste zorgpunten, maar zijn de zorgen daarover wel gegroeid. Armoede wordt (relatief) het vaakst onderkend als zorgpunt; ruim de helft maakt zich daarover nog (iets) meer zorgen.

Vrouwen zijn op bijna alle thema's iets nadrukkelijker bezorgd geraakt in het afgelopen halfjaar dan jongens. De jongste groep (15-19jr) iets meer dan de oudste groep (20-25jr).

Ben je over deze onderwerpen meer of minder bezorgd geworden in het laatste halfjaar?

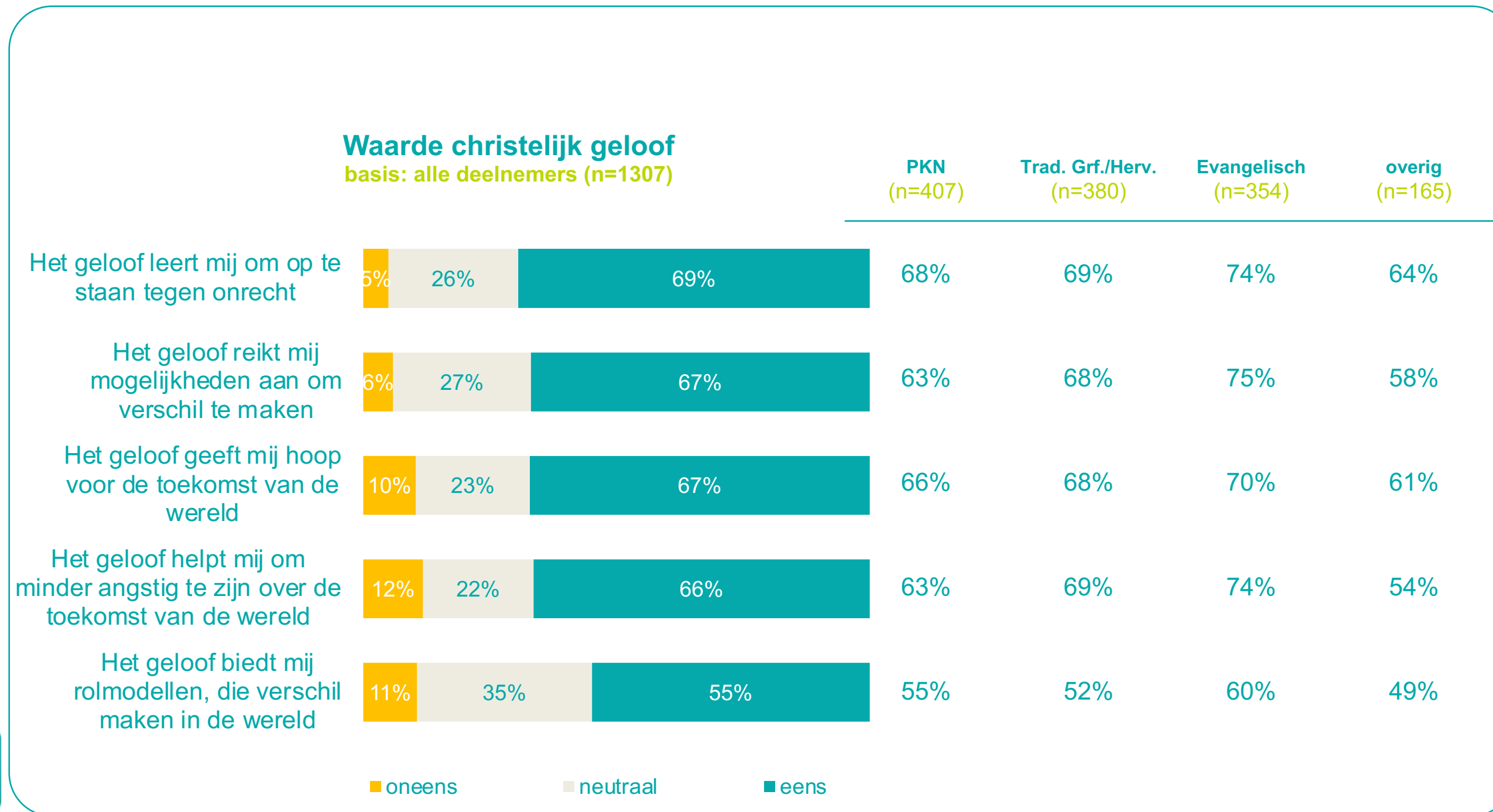
veel minder zorgen (-10)

veel meer zorgen (+10)

Waarde christelijk geloof

Geloven biedt hoop; zeven op de tien christelijke jongeren voelen zich door het geloof aangespoord om op te staan tegen onrecht

Voor tweederde biedt het geloof hoop voor de toekomst van de wereld; één op de tien is het daarmee oneens. Een vergelijkbaar aandeel (12%) zegt door het geloof niet minder angstig te zijn voor de toekomst.

Evangelische jongeren voelen zich – ten opzichte van andere kerkelijke stromingen – vaker door het geloof gesteund om minder angstig te zijn. Ook vinden zij in het geloof vaker aanknopingspunten om verschil te maken. Voor de oudste groep jongeren (20-25jr) biedt het geloof vaker rolmodellen dan voor 15-19-jarigen.

Hoofdstuk 2

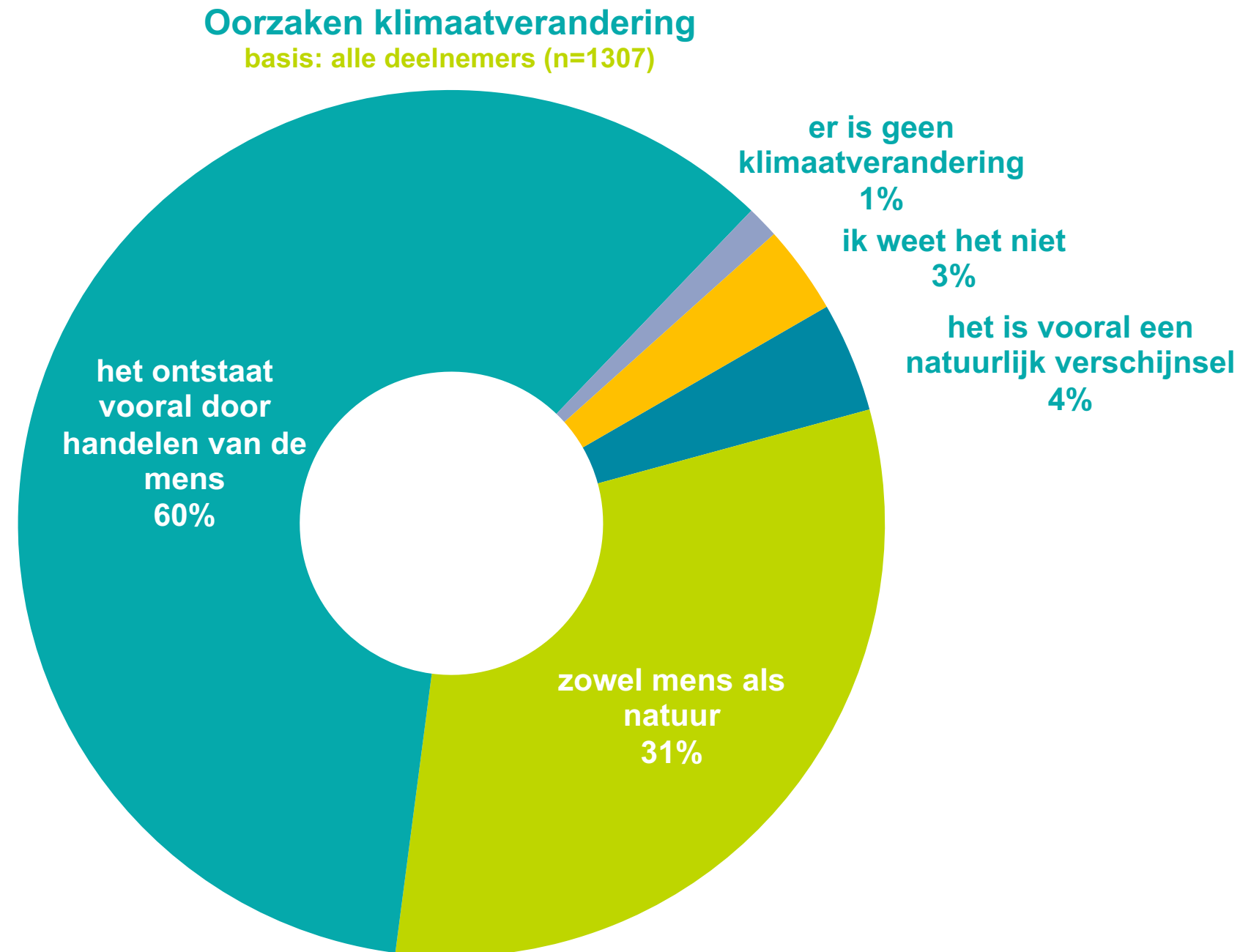
Klimaatverandering

Wat veroorzaakt klimaatverandering?

Ruim negen op de tien christelijke jongeren zien aandeel menselijk handelen in oorzaak klimaatverandering

Zes op de tien jongeren beschouwen de mens als voornaamste factor voor het ontstaan van klimaatverandering. Nog eens drie op de tien leggen de oorzaak bij mens én natuur. De rest ziet het puur als een natuurverschijnsel (4%), twijfelt (3%) of ontkent het bestaan van klimaatverandering (1%).

Mannen wijzen iets vaker op een natuurlijk verschijnsel dan vrouwen. Jongeren die zich niet tot één van de kerkelijke hoofdstromingen rekenen, uiten vaker hun twijfels.

Bijdrage mens aan klimaatverandering

Teveel CO2 uitstoot, vervuiling en uitputting van grondstoffen; in combinatie met overmatige consumptie en gebrek aan rem op economische groei

Uitstoot / vervuiling

Veel opmerkingen gaan over de uitstoot van CO2 en vervuiling van de natuur. Daarbij noemen jongeren vaak elementen als industrie, vliegverkeer/reizen, uitlaatgassen, maar ook vervuiling van de omgeving door afval en plastic. Vaak gaat dit gepaard met een gebrek aan rem op economische groei.

“We produceren ontzettend veel, te veel. Waardoor we dus te veel uitstoten, te veel vervuilen. Daaronder vallen plastic, maar ook brandstoffen. Eigenlijk van alles, we hebben te lang geld als leidende factor gehad”.

“Door overmatig CO2 uit te stoten en daar geen verandering/evenwicht in te brengen”.

“Uitstoot van CO2, steeds maar meer willen en nooit ophouden”.

“Plastic soep en CO2 uitstoot door autos en fabrieken”.

“Slechte stoffen uitstoten, fabrieken en grote merken, maar ook het gebruik van plastic en verkeer met foute brandstoffen.”

Overmatige consumptie / Uitputting grondstoffen

Veel jongeren leggen een verband met het consumptiegedrag van mensen. Ze spreken over de drift om veel en telkens nieuwe producten te willen hebben. Daarbij zien ze gevolgen voor het uitputten van grondstoffen, maar ook de gevolgen voor het landschap door bijvoorbeeld overbevolking, landbouw of ontbossing. Voorbeelden die vaak worden genoemd: vlees eten, kleding, nieuwe producten en energie.

“Alles nieuw willen hebben en vaak veranderen. Neem bijv kleding: 1 seizoen gedragen en vervolgens word het nooit meer aangetrokken”.

“De mens gebruikt te veel stoffen die slecht zijn voor deze wereld, we maken de wereld kapot met onze consumptie”.

“CO2 uitstoot, ontbossing, verstedelijking en verbranding van fossiele brandstoffen”.

Passiviteit / Ontwijken verantwoordelijkheden

Er is ook een groep jongeren die met name wijst op het gebrek aan actie van de mens om iets aan klimaatverandering te doen. Zij spreken o.a. over een algemene slechte omgang met de schepping.

“Leven zonder over de consequenties na te denken”.

“De mens vervuilt en gaat onverantwoordelijk om met de schepping.”

Hiernaast zijn de belangrijkste toelichtingen van jongeren die menen dat de mens bijdraagt aan klimaatverandering samengevat.

Zorgen klimaatverandering/milieuvervuiling

Jongeren vrezen vooral meer overstromingen, bosbranden en droogte, wat (indirect) meer slachtoffers, ongelijkheid en mislukte oogsten eist

Bezorgdheid directe gevolgen klimaatverandering

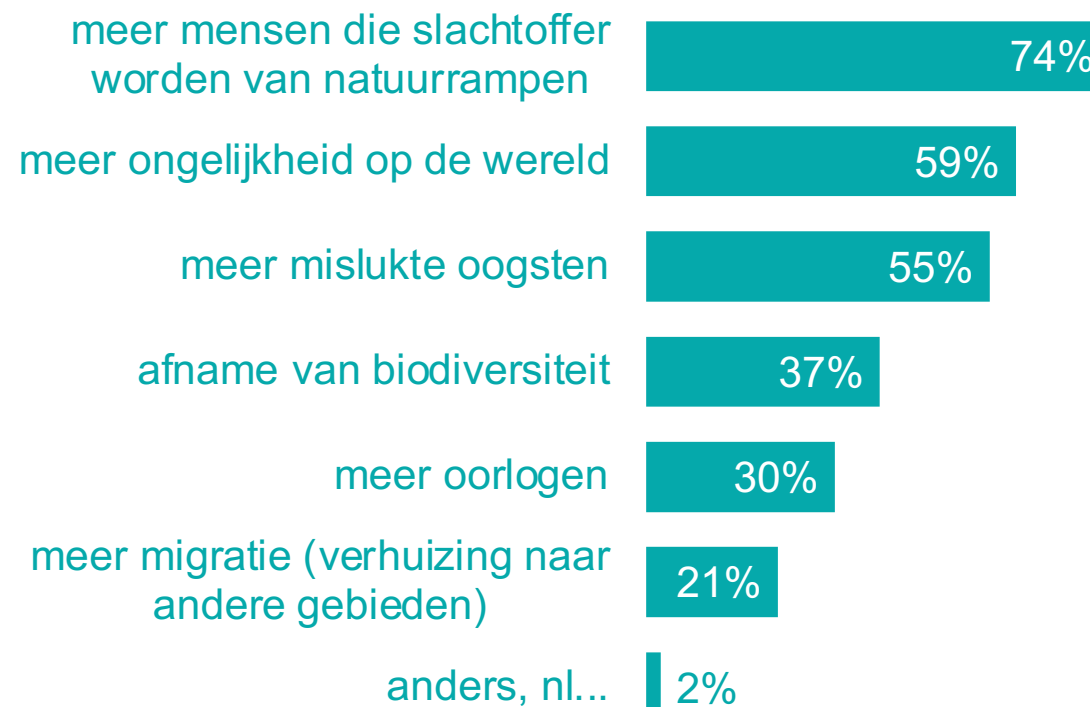
basis: deelnemers die zorgen hebben over klimaatverandering (n=1095)

o.a. stijging van de zeespiegel, grotere weersveranderingen, , onvoorspelbaarheid, aardbevingen/-verschuivingen, bodemverzadiging, minder zoet water.

Bezorgdheid indirecte gevolgen klimaatverandering

basis: deelnemers die zorgen hebben over klimaatverandering (n=1095)

o.a. algemene onleefbaarheid, uitsterven van dieren, insectenplagen, water-/voedseltekorten, gezondheidsproblemen, minder natuurgebieden, rellen.

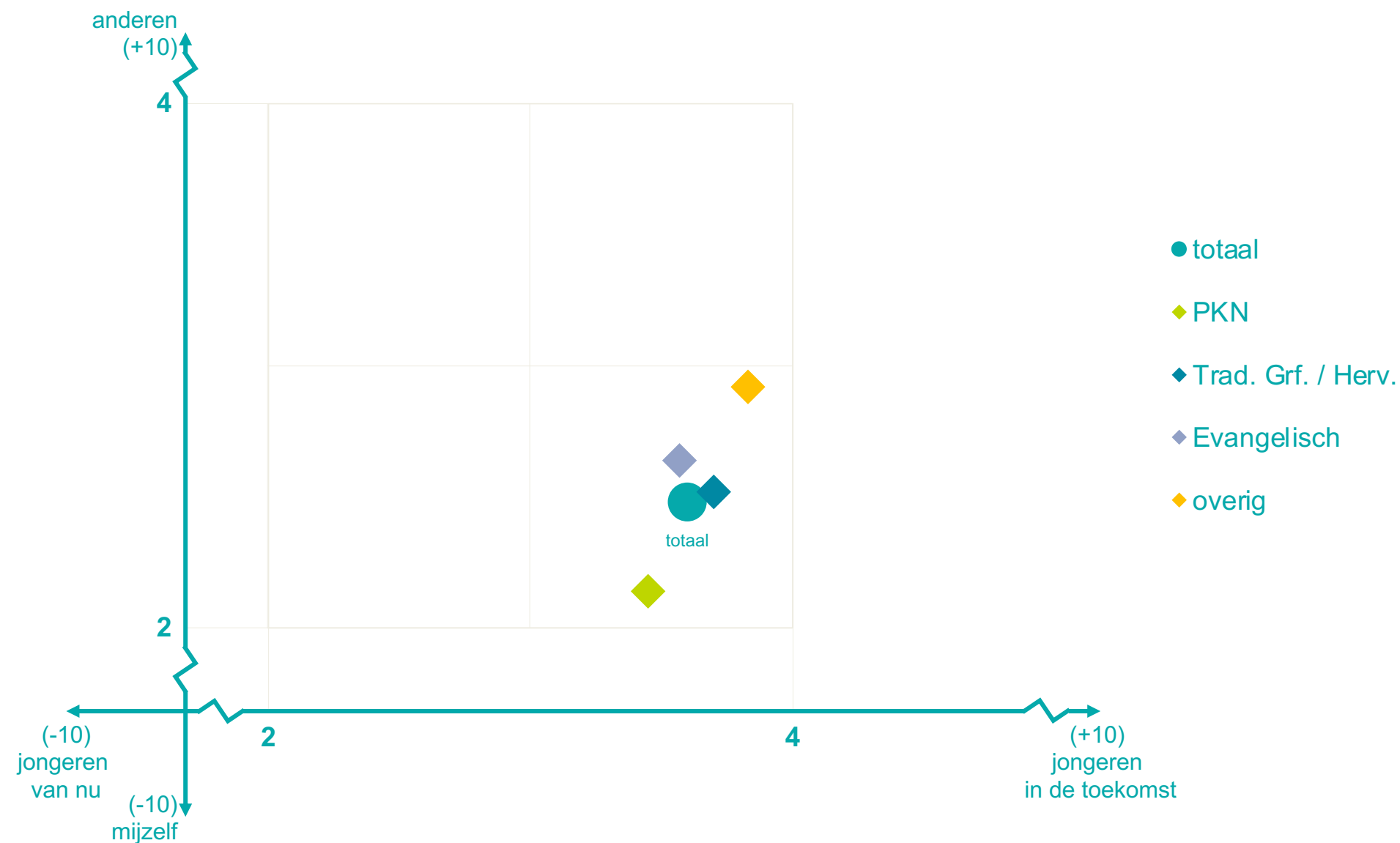
Zes op de tien jongeren maken zich (vooral) zorgen dat klimaatverandering tot meer ongelijkheid op de wereld leidt. Eén op de vijf vreest een toename van (gedwongen) migratie.

Vrouwen zijn (relatief) sterker bezorgd om natuurrampen, ongelijkheid en oorlogen. Mannen vrezen (relatief) vaker voor migratie en afname van biodiversiteit.

Wie draagt gevolgen van klimaatverandering?

Klimaatsituatie treft volgens jongeren overwegend 'anderen' en is vooral zorgwekkend voor toekomstige generaties

Zorgen hebben betrekking op...
basis: alle deelnemers die zorgen hebben over klimaatverandering (n=1102)

Bijna tweederde (64%) geeft aan dat zijn/haar klimaatzorgen overwegend betrekking hebben op anderen (en minder direct op zichzelf). Driekwart maakt zich voornamelijk zorgen om latere generaties (in verhouding tot jongeren van nu).

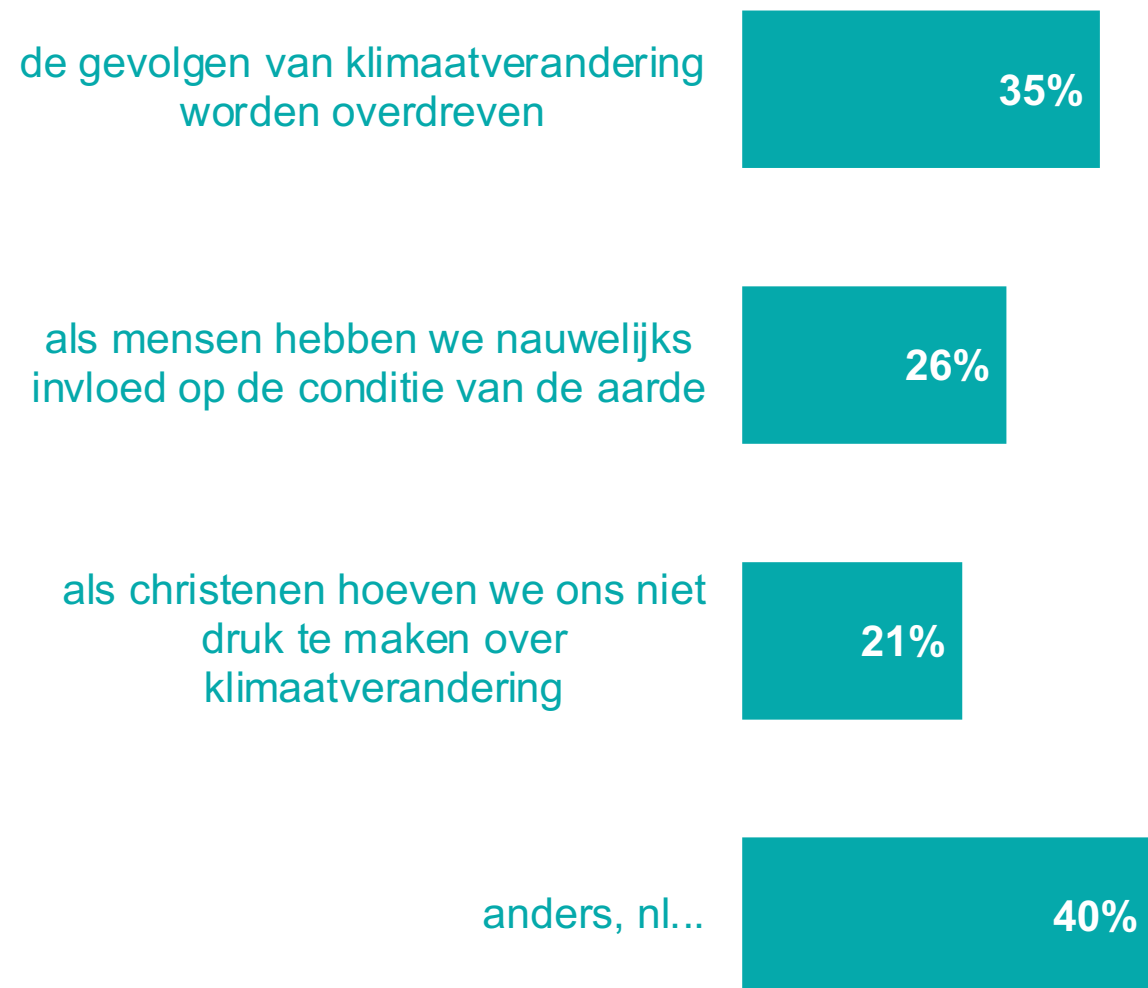
Jongeren binnen de Protestantse Kerk geven (met name in vergelijking met 'overige' kerkelijke stromingen) gemiddeld iets vaker aan dat hun zorgen (ook) dichterbij worden gevoeld (vaker voor zichzelf en iets vaker in het heden).

Reden niet bezorgd klimaatverandering

Eenderde voert overdrijving aan als reden om niet bezorgd te zijn; een kwart zegt geen invloed te hebben, één op vijf ziet als christen geen noodzaak

Reden niet bezorgd klimaatverandering

basis: deelnemers die zich geen zorgen maken over klimaatverandering (n=201)

o.a. te weinig directe confrontatie mee, sta er niet bewust bij stil, toekomst ligt in handen van God, God draagt vanzelf een oplossing aan, er wordt voldoende aan gedaan, meer zorgen om andere problemen, als individu weinig invloed op, Nederland maakt niet het verschil.

Aan jongeren die niet bezorgd zijn over klimaatverandering (16%) is gevraagd waarom zij zich er niet druk om maken. Eén op de drie (35%) meent dat gevolgen van klimaatverandering overdreven worden. Een deel van de jongeren geeft onder 'anders' aan dat de klimaatsituatie te ver van hen af staat.

Jongeren binnen de PKN verklaren hun onbezorgdheid het vaakst doordat klimaatverandering overdreven wordt. Evangelische jongeren maken zich het vaakst niet druk vanwege hun geloof.

Dat laatste argument wordt in het algemeen vaker door mannen dan vrouwen gebruikt.

Hoofdstuk 3

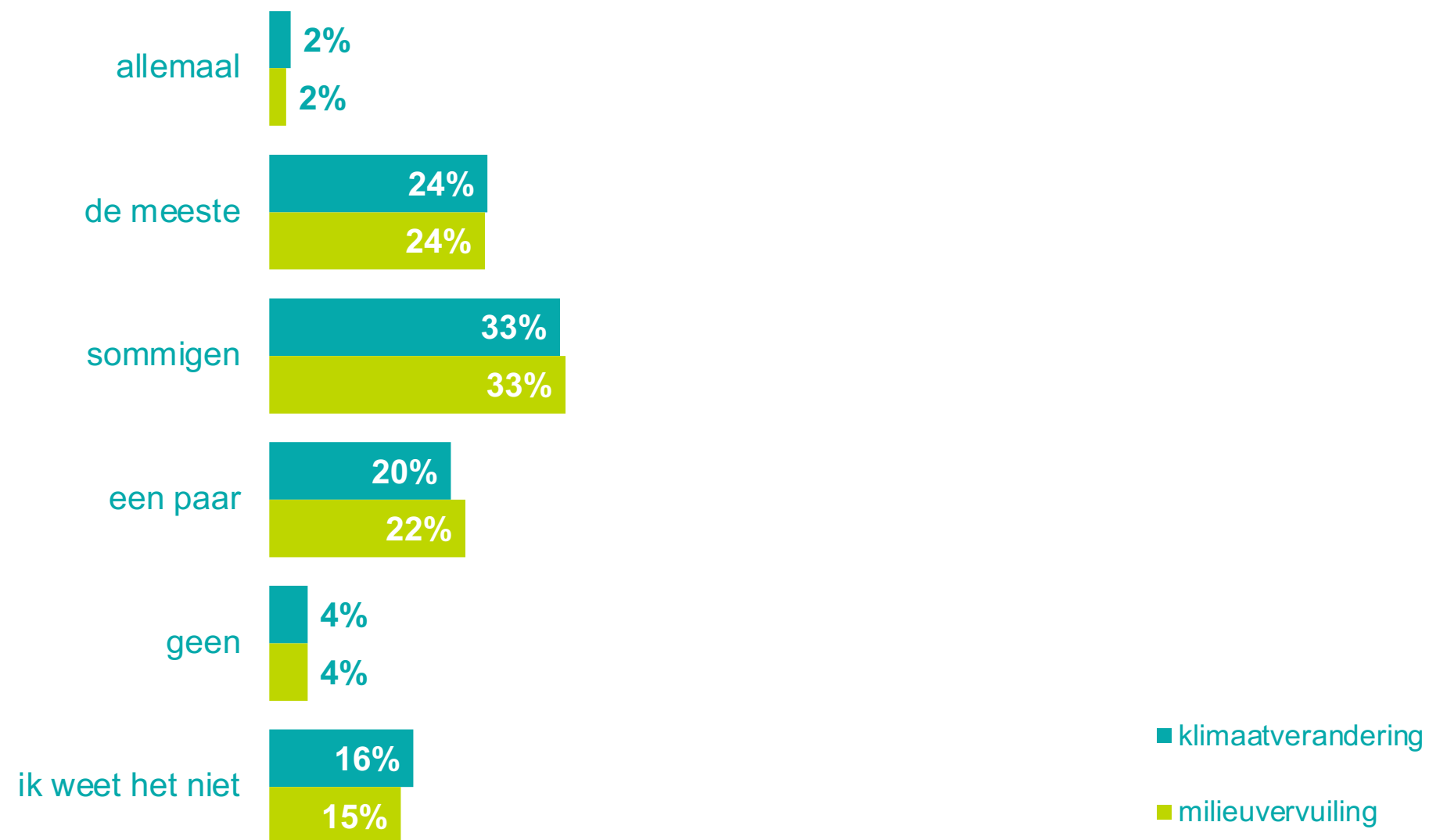
Actiebereidheid en inspiratiebronnen

Bezorgdheid in vriendenkring

Een kwart van de jongeren herkent klimaat- en milieuzorgen sterk in eigen vriendenkring; een kwart ervaart nauwelijks medestanders

Zorgen klimaatverandering / milieuvervuiling binnen vriendenkring

basis: alle deelnemers (n=1307)

De oudste leeftijdsgroep (20-25jr) merkt vaker klimaat- en milieuzorgen op bij hun vrienden dan de jongste groep (15-19jr).

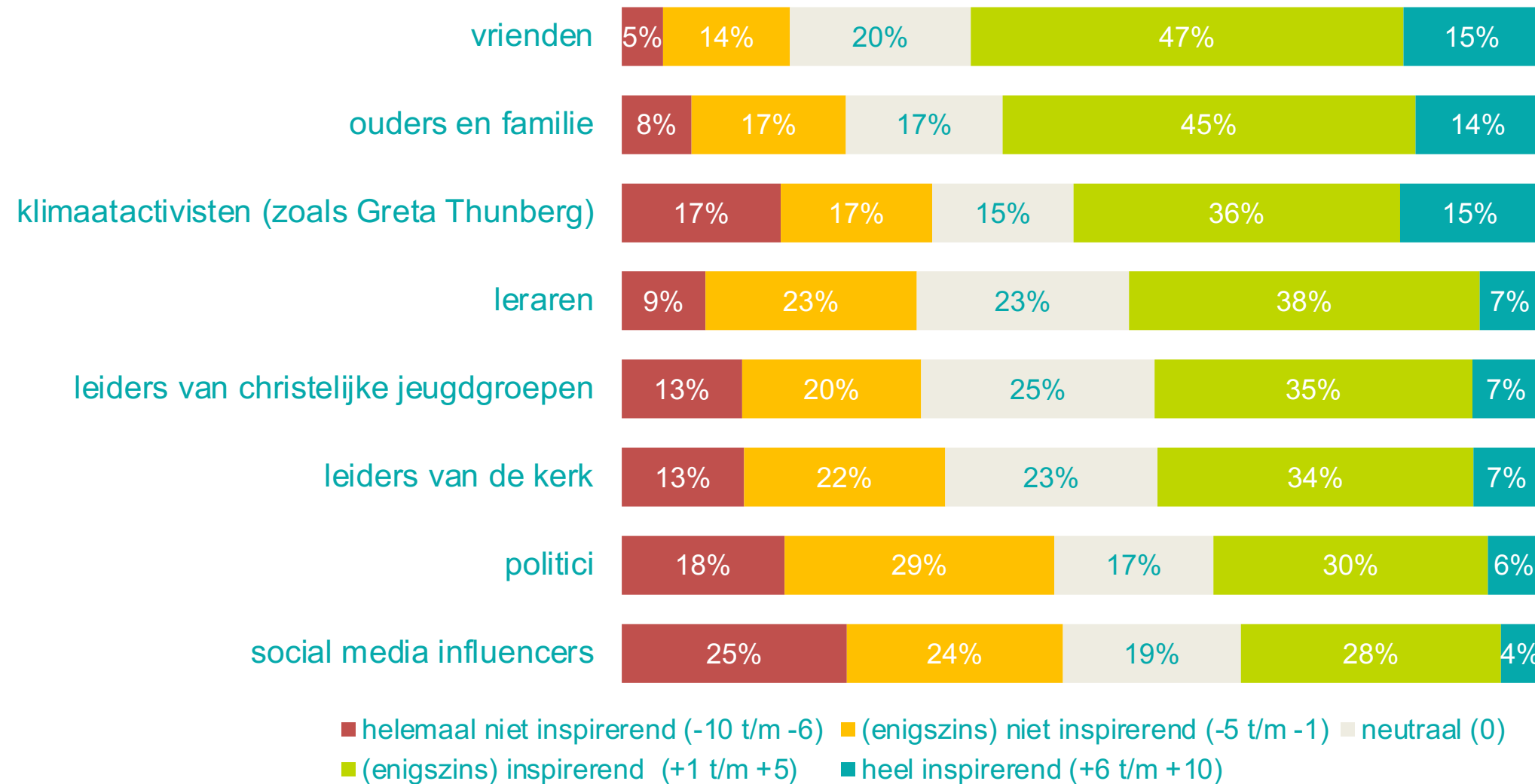
Evangelische jongeren herkennen zorgen over klimaatverandering minder vaak in hun vriendenkring dan andere christelijke jongeren. Ten aanzien van milieuvervuiling is het verschil niet significant.

Inspirerende voorbeelden

Eigen omgeving belangrijkste inspiratiebron voor actie; vier op de tien (enigszins) geïnspireerd door leiders van kerk / jeugdgroepen

Inspiratiebronnen reactie klimaatverandering / milieuvervuiling

basis: deelnemers die zorgen hebben over klimaatverandering (n=1102)

Na vrienden, ouders en familie ervaren christelijke jongeren relatief het sterkst inspiratie via leraren op school of via klimaatactivisten, hoewel laatstgenoemde groep ook weerstand oproept (zeker onder de mannelijke en wat oudere jongeren). In totaal 41% ervaart (enige) inspiratie van kerkleiders; 35% (helemaal) niet.

De mate waarin kerk- of jeugdleiders inspiratie vormen op deze thema's verschilt niet tussen de drie grootste kerkelijke stromingen; de groep 'overig' beoordeelt dit het laagst.

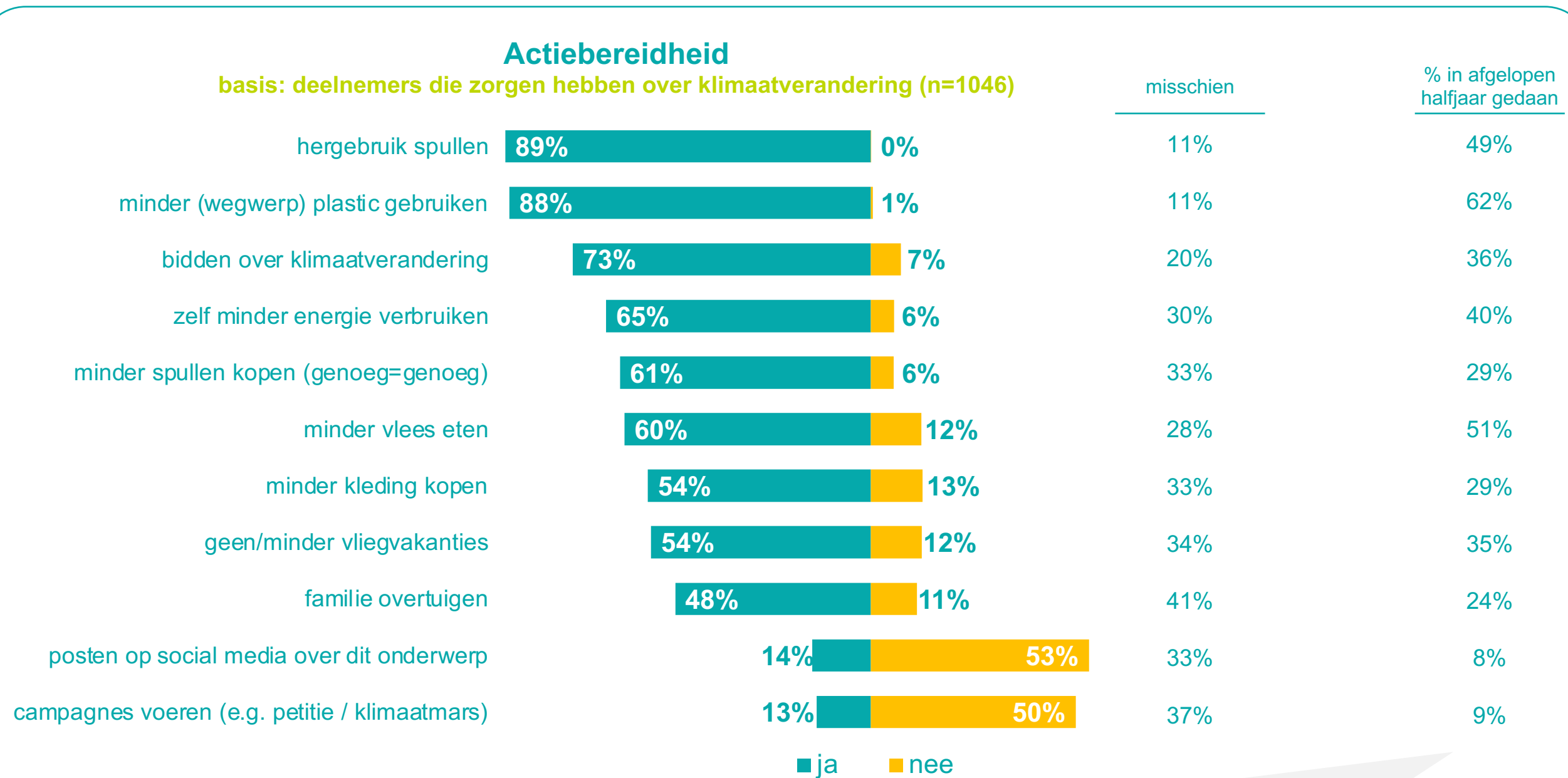
Oudere jongeren (20-25jr) staan iets kritischer ten opzichte van jeugdgroepeliders, politici en social media influencers. Vrouwen vinden duidelijk vaker inspiratie via social media dan mannen.

Hoe inspirerend vind je de volgende (groepen) mensen als het gaat om hun reactie op klimaatverandering en milieuvervuiling?

helemaal niet inspirerend (-10) ← → heel inspirerend (+10)

Bereidheid acties

Groot draagvlak om zelf bewuster en beperkter te consumeren; bereidheid tot zelf actievoeren relatief laag

'Andere' acties die men de laatste tijd al heeft ondernomen zijn o.a.: minder waterverbruik, zero waste opties onderzocht, elektrisch rijden, vaker gebruik OV en afval scheiden.

Tot hergebruik van spullen en terugdringen van plastic zijn velen bereid en ook al gestart. Minder vlees eten stuit op meer weerstand, maar de helft mindert al wel (vrouwen makkelijker dan mannen). Bijna driekwart zegt te willen bidden, maar 'slechts' 36% heeft het daadwerkelijk gedaan. Veel jongeren zijn wel bereid familie te overtuigen (48%), maar sterk gereserveerd als het gaat om publiekelijke actie (ca. 13%); zeker mannen zijn terughoudend.

Onder jongeren uit trad. Grf./Herv. kring is de bereidheid tot bidden het hoogst, tot inzet van social media het laagst. Campagne voeren is buiten de drie kerkelijke hoofdstromingen meer acceptabel dan daarbinnen.

De groep 20-25jr is vaker bereid minder kleding en spullen aan te schaffen en energie te reduceren dan de groep 15-19jr, die vaker wil bidden.

Wat ben je zelf bereid te doen om klimaatverandering te verminderen en/of milieuvuiling tegen te gaan?

Wat heb je in het afgelopen halfjaar gedaan om jouw bijdrage aan klimaatverandering te verminderen en/of milieuvuiling tegen te gaan?

Hoofdstuk 4

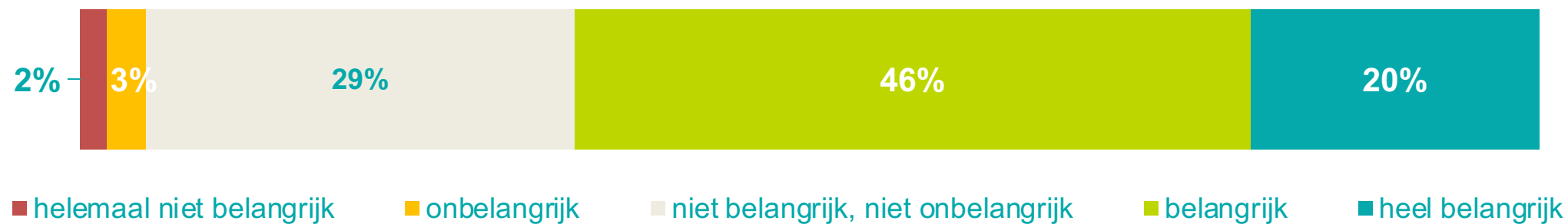
Klimaatverandering en de kerk

Belang actie christenen

Twee op de drie jongeren vinden het belangrijk dat christenen in actie komen tegen klimaatverandering en milieuvervuiling

Belang actie christenen
basis: alle deelnemers (n=1299)

Jongeren binnen Protestants en traditioneel Grf./Herv. stromingen vinden actie van christenen vaker van belang (ca. 70%) dan Evangelische jongeren (58%).

De groep 20-25jr is niet vaker, wel nadrukkelijker dan 15-19-jarigen overtuigd van de noodzaak tot actie.

Hiernaast zijn de belangrijkste motivaties van jongeren die actie van christenen (heel) belangrijk vinden **samengevat** met behulp van bewerkte quotes.

Rentmeesterschap / taak

God heeft de aarde prachtig gemaakt; ze is ons gegeven om er (als erfgenamen) van te genieten; de enige taak (verantwoordelijkheid, roeping, vraag) die ons is gesteld, is haar te verzorgen (onderhouden) en er zuinig op te zijn. [Sommigen vullen aan dat de mens er een zootje van maakt.]

Voorbeeld voor de wereld / naastenliefde

Christenen dienen een voorbeeld voor de wereld te zijn. De huidige wereld is te egoïstisch. Roeping tot gerechtigheid; klimaatverandering is de basis van veel meer problemen en raakt vooral kwetsbare mensen. Inzetten op klimaatverandering is inzetten op naastenliefde. **vaker PKN**

Opmaat voor geloofsgesprek

Positieve invloed uitstralen. Laten zien dat je het anders doet, Anderen inspireren en tot geloof brengen. **vaker Evangelisch**

Bijbelse opdracht

Valt niet te negeren. Serieus nemen. **vaker trad. Grf./Hrv.**

Uit liefde en eerbied voor God

God vraagt het ons uit liefde. Het is Zijn schepping! Laat zien dat je trots en dankbaar bent. Als wij de aarde zelf gemaakt hadden, dan zouden we er zuiniger op zijn. **vaker trad. Grf./Hrv.**

Met andere ogen kijken

Omdat juist christenen zien hoe waardevol de wereld is. Dit is Gods Koninkrijk.

Christenen staan samen sterk

Samen bereik je meer dan alleen. Voordeel: christenen vormen al een hechte gemeente / netwerk. Er zijn 2 miljard christenen!

Niet alleen christenen

Christenen moeten 'ook' in actie komen; iedereen moet dat; christenen of niet!

Aarde leefbaar houden voor generaties na ons

Kanttekeningen die worden geplaatst:

- Niet teveel gaan vertrouwen op wetenschap, in plaats van op het Woord!
- Idealen moeten vanuit de Bijbel blijven!
- Bewust blijven dat we klimaatverandering niet volledig in de hand hebben; God staat er altijd boven! **vaker Evangelisch en trad. Grf./Hrv.**

Belang actie christenen

Quotes

*“Als het goed is breekt je hart een beetje voor Gods schepping die kapot gaat.
“Break my heart for what breaks Yours.”*

“Heel vaak gaat het in de kerk over naastenliefde. (...) Vaak mis ik alleen een stukje rentmeesterschap voor de aarde. Iets waarmee Genesis ook begint en wat ook als een rode draad door de Bijbel loopt. (...) Dit stukje wordt, denk ik, te weinig belicht. Is dat ongemakkelijk voor mensen omdat dit te lastig is? Omdat het ons een spiegel voorhoudt omdat eigenlijk iedereen hierin wel een stapje vooruit kan zetten? Het gaat zo vaak in kerken (evangelisch/Pinkster) over luisteren naar Gods stem, een persoonlijke relatie met Jezus aangaan. Ik denk dat God wil dat wij dienen. Hem, onze naasten en de wereld.”

“Wij hebben rentmeesterschap gekregen als verantwoordelijkheid over het werk van God. Het is immers ook een cadeau van Hem aan ons (tenminste...zo zie ik dat). Je kunt er dus niet ondankbaar mee omgaan.”

“Je naaste liefhebben is ook ervoor zorgen dat niet de halve aarde geen toegang heeft tot voedsel en water omdat wij op vliegvakantie willen.”

“Je kan niet blijven roepen 'God die regelt het wel' en 'alles komt goed’.”

“In de Bijbel lees je duidelijk dat we Gods schepping goed moeten behandelen. Dat is zowat het eerste wat God tegen Adam zei.”

“Als christenen moeten we voor de aarde zorgen, we hebben ze immers van God gekregen. Maar aan de andere kant, als God het niet zo ver had willen laten komen, zal Hij er vast wat aan gedaan hebben toch...?”

“Ik denk dat er nog te weinig bewustzijn onder christenen is over wat de effecten zijn van de consumptiemaatschappij (dierenleed op grote schaal, mensen aan de andere kant van de aarde die de 'werkelijke prijs' van jouw goedkope zara kleding betalen en ook klimaatrampen die vooral de armere delen in de wereld treffen terwijl zij juist relatief het minste uitstoten). Het gaat dus naar mijn mening ook over naastenliefde en daarom vind ik het erg belangrijk voor christenen om actie af te dwingen bij de politiek en grote bedrijven.”

“Ik vind dat als de Bijbel die roeping zo duidelijk op de mens legt we het ook moeten doen. Ik ben het dan weer niet eens met de grote activisten, want ik denk ook dat we mogen genieten van het leven dat God ons gegeven heeft voor de een ziet dit er uit om een keer met een vliegtuig naar Australië te gaan om daar te genieten van de natuur. Ik denk dat als je kan uitleggen aan anderen waarom je iets doet (met goede argumenten) dat je dan goed bezig bent.”

“Bij de kerk heb je een jongerenvereniging. Als hun allemaal meehelpen met iets te verzinnen is dat heel fijn.”

“Christenen zouden voorop moeten gaan in het dragen van zorg voor Gods schepping, omdat het Zijn schepping is! Wij hebben de Heilige Geest ontvangen als eersteling van de oogst om gericht te zijn op de bloei van de aarde, niet op haar dood.”

“Wij kunnen op kleine schaal veranderingen maken, maar op grote schaal blijven de grote vervuilers doorgaan, dus maken onze kleine veranderingen dan wel uit? De aarde gaat gewoon kapot en ik denk dat de enige oplossing de wederkomst is.”

“We veroorzaken heel veel onrecht als we blijven leven zoals we nu doen. En als God ergens een hekel aan heeft is 't onrecht.”

“Wij hebben rentmeesterschap over de natuur. In het verleden is dat i.m.o. eerder misbruikt om te heersen over de natuur, aan de generatie van nu de kans om te laten zien dat wij christenen juist vooraan lopen. Het is nu behoorlijk stil vanuit deze hoek, gelukkig komen er meer geluiden.”

“In actie komen voor het klimaat is je over je comfortabele bubbel en egoetje heen zetten en je inzetten voor wat belangrijk is; (het werk van) God eren in alles wat je doet en God gehoorzamen. Hij heeft ons zo'n duidelijke taak gegeven en we doen er niks mee. Dat moet anders. Niet alleen voor God en de wereld, maar ook om op deze manier meer zielen tot geloof te brengen doordat zij zien hoe mooi de wereld kan zijn en hen te confronteren met de schoonheid die God is en heeft gebruikt om deze prachtige aarde te creëren.”

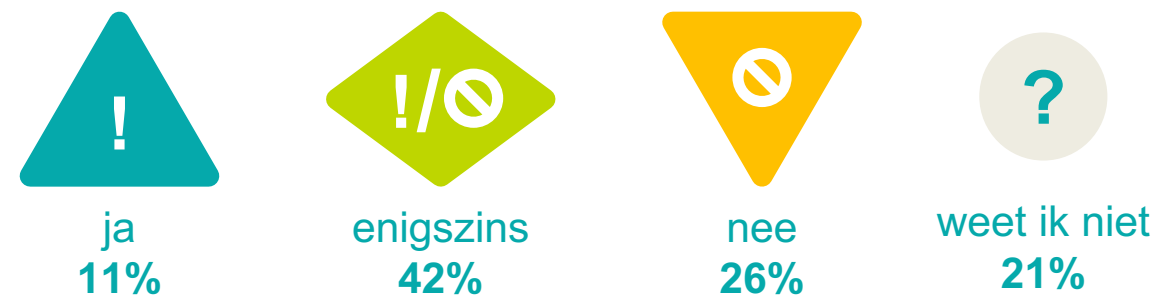
Hiernaast wordt een selectie van quotes getoond, als antwoord op de vraag “Waarom vind je dat juist (ook) christenen in actie moeten komen tegen klimaatverandering en milieuvervuiling?”

Wat merken jongeren van de kerk?

Jongeren weinig overtuigd dat thema bij leiders kerk/jeugdgroep écht zorgt; één derde hoorde preek, beperkte individuele aandacht

Indruk leiders kerk/jeugdgroep zijn bezorgd?

basis: alle kerkgaande deelnemers (n=1240)

% opgemerkte acties ('ja'), per denominatie

Opgemerkte acties leiders kerk/jeugdgroep

basis: alle kerkgaande deelnemers (n=1250)

Actie	ja	nee	weet ik niet	PKN (n=394)	Trad. Grf. / Herv. (n=372)	Evangelisch (n=342)	overig (n=142)
bidden met oog op klimaatverandering in kerkelijke bijeenkomst	48%	30%	22%	57%	57%	33%	33%
preken over klimaatverandering	32%	47%	22%	39%	40%	18%	25%
praten over klimaatverandering (zoals in een jeugdgroep, op een kamp of in...)	27%	57%	16%	31%	32%	20%	20%
aangemoedigd iets te doen tegen klimaatverandering	26%	59%	16%	27%	30%	19%	26%
stappen als kerk tegen klimaatverandering	25%	53%	23%	24%	23%	29%	21%

■ ja ■ nee ■ weet ik niet

Eén op de tien kerkgaande jongeren is ervan overtuigd dat leiders uit de eigen kerk of jeugdgroep zich zorgen maken over klimaatverandering en milieuvuiling. Nog eens vier op de tien hebben die indruk 'enigszins'. De helft van de jongeren heeft in de kerk gebed gehoord over klimaatverandering; een kwart meent dat de kerk actief stappen onderneemt.

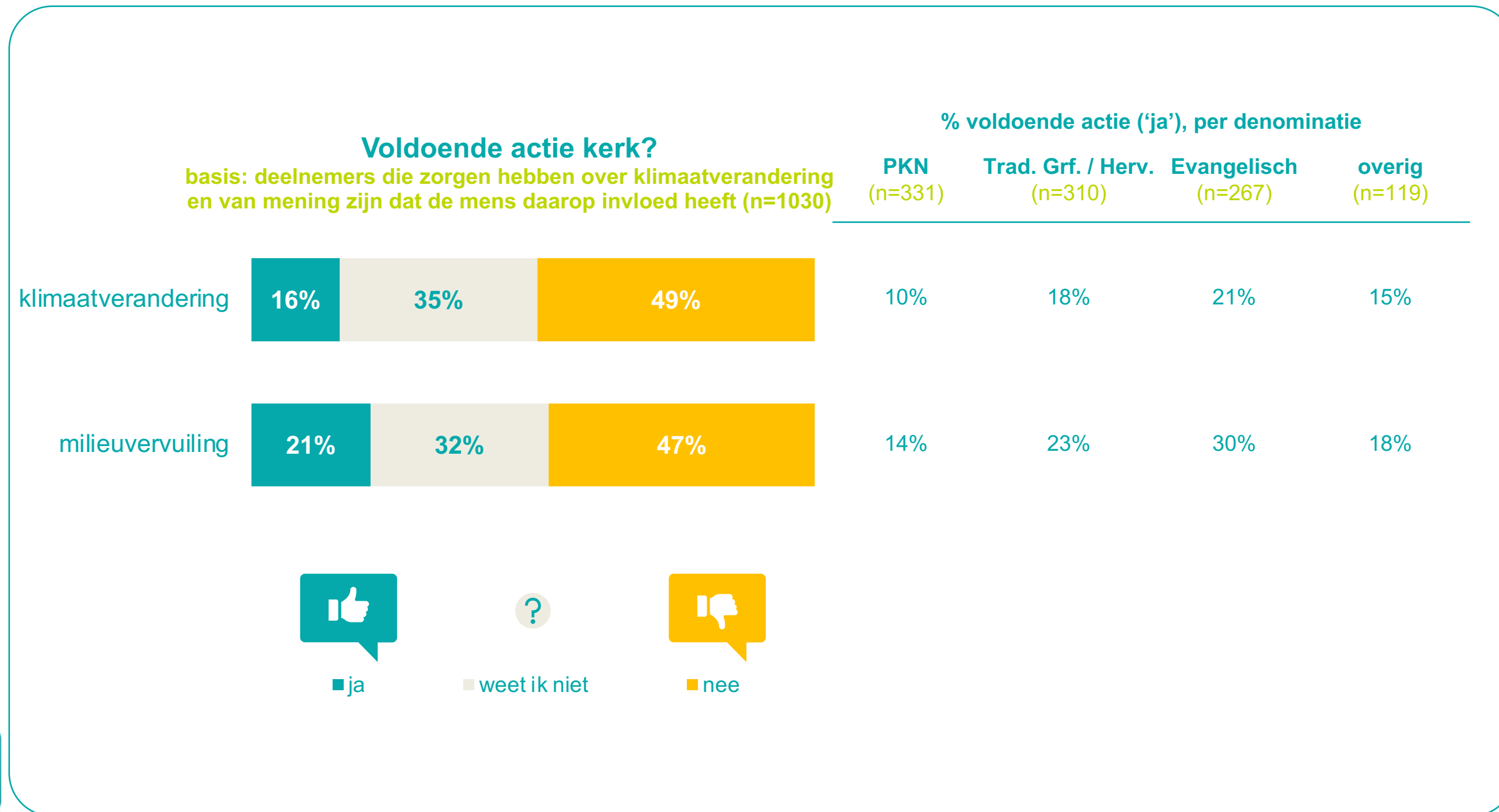
Vrijwel alle voorgelegde acties worden door jongeren in Protestants en traditioneel Grf./ Herv. kerken vaker opgemerkt dan door jongeren uit Evangelische kring.

Heb je de indruk dat leiders van jouw kerk of jeugdgroep klimaatverandering en milieuvuiling zien als iets waar ze zich zorgen over zouden moeten maken?

Heb je weleens meegemaakt dat leiders uit je kerk of jeugdgroep een van de volgende dingen deden?

Voldoende actie kerk?

Bijna de helft vindt dat eigen kerk onvoldoende doet om klimaatverandering tegen te gaan; één op de zes (16%) vindt het voldoende

Kerkelijke actie tegen milieuvervuiling wordt, ten opzichte van actie tegen klimaatverandering, door een fractie meer jongeren (21%) als 'voldoende' bestempeld

Vrouwen vinden de huidige actie van kerken vaker onvoldoende (ca. 56%) dan mannen (ca. 36%).
 Jongeren binnen de Protestantse Kerk roepen het sterkst op tot meer actie.

Vind je dat jouw kerk voldoende doet om klimaatverandering tegen te gaan?
 Vind je dat jouw kerk voldoende doet om milieuvuiling tegen te gaan?

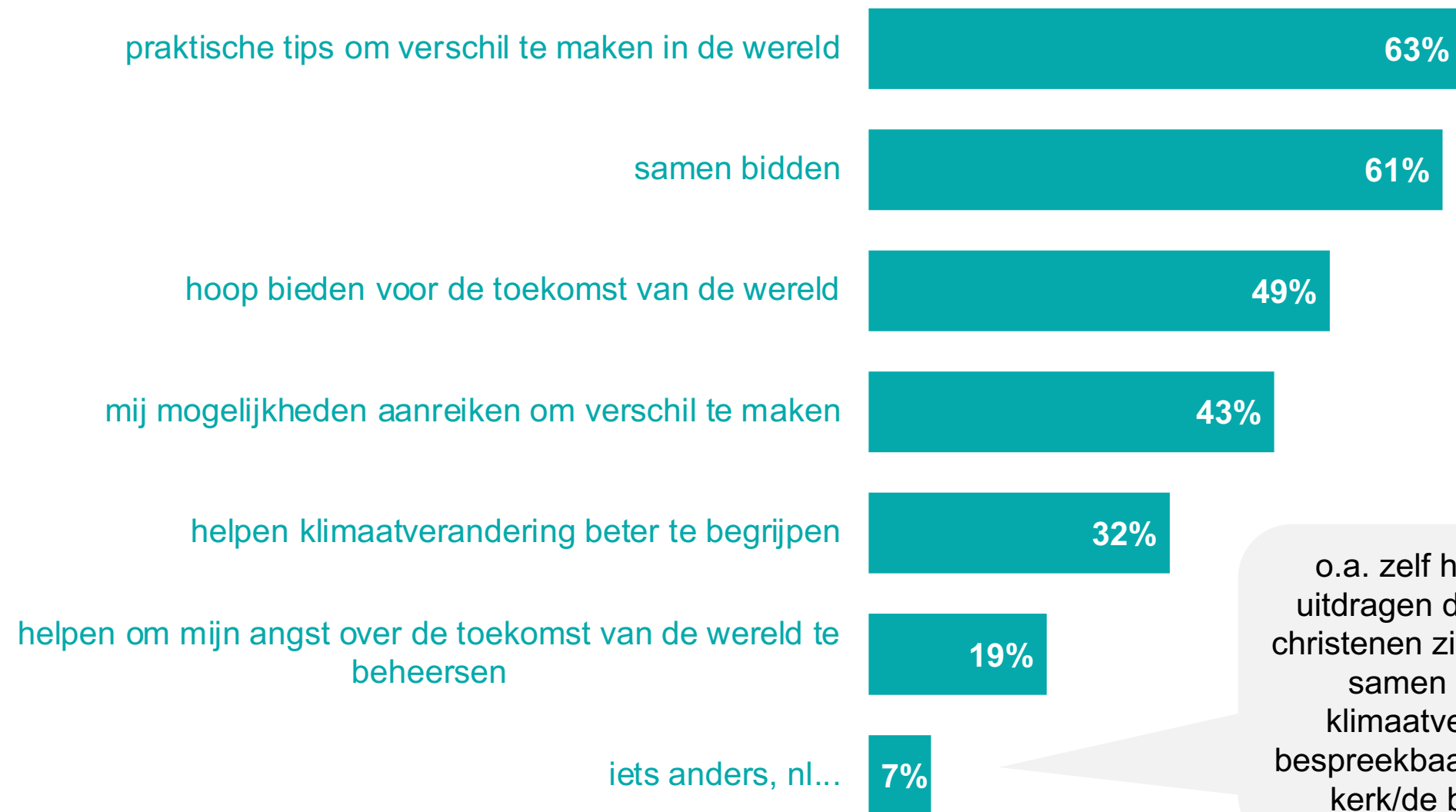

Behoeftte ondersteuning

Bezorgde jongeren hebben vooral behoefte aan praktische tips om verschil te maken (63%), samen te bidden (61%) en hoop (49%)

Behoeftte hulp kerk/jeugdleiders bij tegengaan klimaatverandering/milieuvervuiling

basis: deelnemers die zorgen hebben over klimaatverandering en van mening zijn dat de mens daarop invloed heeft (n=1004)

o.a. zelf het goede voorbeeld geven, uitdragen dat het een probleem is waar christenen zich zorgen om moeten maken, samen activiteiten ondernemen, klimaatverandering/milieuvervuiling bespreekbaar maken, uitleg geven hoe de kerk/de bijbel hier tegenover staat.

Jongeren tussen 20-25jr zijn, nog sterker dan 15-19-jarigen, op zoek naar praktische tips.

Vrouwen willen, vaker dan mannen, ondersteund worden met tips en mogelijkheden om verschil te maken. Ook zouden ze vaker willen bidden.

Ook Evangelische jongeren die zich zorgen maken, zouden relatief vaker dan bezorgde jongeren uit andere kerkelijke stromingen, meer samen willen bidden. Binnen de Protestantse Kerk zijn jongeren het sterkst op zoek naar mogelijkheden om verschil te maken.

Boodschap aan kerken/jeugdleiders

“Activeer alstublieft de hele gemeente om goed te zorgen voor de wereld!”

Praat en (s)preek vaker en realistisch over deze thema's

Preek erover! Roep christenen op om bij te dragen aan verandering. Wek interesse zodat anderen er zelf over na kunnen denken en stappen zetten om milieubewuster te leven. In een open sfeer (niet gelijk activistisch). Samen een middag/avond bij elkaar zitten en er eens over gaan praten en actie ondernemen. Sta stil bij welke gevolgen sommige keuzes hebben. Schets een realistisch beeld van wat er nu aan de hand is in de wereld. Maak duidelijk dat er iets gedaan moet worden. Zorg dat christenen hart hebben voor Gods schepping. De Bijbel stelt dat we vanuit de schepping veel kunnen leren over wie God is. Zorg voor de schepping komt daarna vaak vanzelf.

Gebed

Helpen ons leren te bidden en er over te praten. Laat ons er dingen over lezen en neem het mee in gebed, zodat we meer bewust worden over wat de bijbel erover zegt.

Geef als kerk het goede voorbeeld

Wees als kerk voorloper en als voorbeeld naar de wereld toe. Je kunt veel mensen bereiken. Laat zien dat je de aarde die God voor ons geschapen heeft waardeert en er goed voor zorgt. Twee vliegen in één klap: je doet iets aan milieu/klimaat én de omgeving ziet een actieve kerkgemeenschap.

Geef praktische tips!

Klimaatverandering gaat in een rap tempo. Kleine dingen kunnen het verschil maken als we het met z'n allen doen. Geef ons tips and tricks om dit ook te doen want *“soms zien wij door de verdwijning van de bomen het bos niet meer.”*

Doe het samen

Doe het niet alleen, maar samen! Door samen met elkaar in gesprek te gaan, tips te delen en samen stappen te zetten motiveer je elkaar niet alleen, je draagt ook iets uit naar de wereld om je heen. Jongeren kunnen ouderen inspireren over hoe zij de toekomst zien en vice versa.

Maak het dichtbij

Het gaat niet alleen over overstromingen en bosbranden in andere landen. In onze directe omgeving gebeurt ook genoeg. In ons eigen handelen kunnen we al verschil maken.

Kleine stapjes. Alle beetjes helpen.

Begin met kleine stapjes. Laat mensen weten dat ze niet gelijk hun hele wereld om hoeven te gooien maar kleine dingetjes zoals een keertje vaker op de fiets stappen of 1x in de week minder vlees gaan eten kunnen doen.

Ga vooral iets doen!

- Bedenk challenges voor jongeren om beter om te gaan met klimaat/milieu. Of doe iets buitengewoons, bv. nacht zonder dak, een nummer schrijven, bezoek musea of een dierenopvang/dierenambulance.
- Start samen, i.s.m. gemeente, een actie om je woonplaats duurzamer te maken. Ruim zwerfafval op met z'n allen. Elke maand samen met de jeugdgroep de straten schoonmaken. Super gezellig en goed voor de buurt.
- Organiseer een kledingruil/weggeefbeurs, rommel-/weggeefmarkt. Zet een recycle Sinterklaas op. Maak iets van oude spullen.
- In het kerkgebouw/jeugdhonk: verduurzamen, zonnepanelen, warmetruiendag, gebruik geen wegwerpartikelen meer. Eigen bekers meenemen voor koffiedrinken. Minder stroom, minder printen.
- Om het gebouw: geef ruimte aan de natuur, wip de tegels rondom de kerk en plant bloemen, maak met kinderen een insectenhotel vlak bij het jeugdhonk.
- Help mensen op weg. Houd informatieavond met tips, o.a. (waar kun je) duurzame kleding kopen, minder kopen, spullen hergebruiken, afval scheiden, minder vlees, korter douchen, gebruik shampoo-bars (plasticvrij), ga carpoolen, pak de fiets of OV.
- Houd extra collecte om 1e stappen naar wereldverbetering aan te kunnen schaffen voor de armen (bv. aanschaf prullenbakken om te scheiden)."

Hiernaast zijn de belangrijkste boodschappen van jongeren aan de leiders van kerken en jeugdgroepen **samengevat** met behulp van bewerkte quotes.

“Ik heb gemerkt dat als ik er bewust over na denk ik ook beter ga handelen. Vertel dit aan de jongeren bij jou in de kerk.”

Kritische geluiden:

- Het is niet de taak van de kerk om te focussen op klimaatverandering.
- Maak je geen zorgen over de toekomst, God heeft alles in zijn hand. **vaker Evangelisch**

Boodschap aan kerken/jeugdleiders

Quotes

“Vertel meer over het onderwerp en maak er een gespreksonderwerp van. Dominees zouden meer actuele onderwerpen moeten koppelen aan hun preken. Dan begrijp je een preek ook veel beter denk ik.”

“Praat erover met elkaar. Ik heb nog nooit een jeugdgroep avond gehad hierover.”

“De link met kerk en klimaatverandering meer leggen, bij mij in de kerk is dat namelijk niet echt een onderwerp ofzo.”

“Niet langer wegstijven maar je goed verdiepen in de wetenschappelijke publicaties over de staat van de aarde nu, in de toekomst, en op zoek gaan naar welke persoonlijke veranderingen meeste positieve impact hebben.”

“Overtuig mensen ervan dat er nu gehandeld moet worden, en bied praktische tips aan. Bied hoop, maar wees wel realistisch. We gaan klimaatverandering toch nooit de wereld uithelpen, die nuance moet er wel zijn. Maar dat betekent niet dat we niets moeten doen.”

“We kunnen ook getuigen door goed met deze aarde om te gaan. (...) Het is goed om het ene te doen (goed omgaan met de schepping) en het andere niet na te laten (vertellen over de Schepper).”

“Bid om kracht voor een betere versie van jezelf zodat je ook een steentje bij kunt dragen voor het klimaat. Ga met je jeugdclub aan de slag om minder vlees te eten, minder plastic gebruiken en zuiniger te leven. Doe het als groep, want dan kun je elkaar stimuleren.”

“Klimaatverandering is iets wat de generatie voor ons heeft kapot gemaakt en wij nu moeten oplossen. Dat is okey en is uitdagend voor ons, maar help mee en schuil niet achter andere problemen.”

“In het studeren van duurzaamheid zitten veel idealen gemixt met andere religies; dat kan verwardheid brengen. Als we duurzaamheid iets maken vanuit God, kan dit ophelderend geven voor ongelovige (meestal linkse) jongeren die opzoek zijn naar antwoorden.”

“Als christen is het belangrijk om zorg te dragen voor Gods schepping. Het is zo mooi en hierin zien we iets terug van God Zelf. Daarom moeten we bijdragen aan een schone en gezonde omgeving en milieuvuiling tegengaan. Klimaatverandering is een ander begrip wat m.i. vooral de tekenen van de eindtijd inhoudt. Deze zullen we dus ook niet kunnen terugdraaien. Hierbij mogen we vooral uitzien naar Jezus' wederkomst en onze medemens helpen wanneer deze getroffen wordt door de steeds vaker voorkomende natuurrampen.”

“Klimaatverandering en milieuvuiling is iets wat onze prachtige wereld op dit moment wordt aangedaan, door onder andere de samenleving waar wij in leven. Als christenen kunnen we hier onze ogen niet voor sluiten. In actie komen en zo ook geloven door onze daden heen is een mooi en vooral belangrijk iets. Als individuen en als kerk. En daar kunnen we alle sturing en hulp bij gebruiken, door de mensen die door God en zijn kerk daarvoor zijn aangesteld. Let's do this!”

“Kinderen van God moeten volwassen worden, verantwoordelijkheid nemen en dragen. Niet hopen of ons verstoppen achter onze Vader maar ieder van ons moet offers gaan brengen en ja, dat gaat pijn doen.”

“Mensen die moeten vluchten omdat hun omgeving onleefbaar is geworden hebben er niks aan dat je sympathie voor hen hebt. Als je echt iets zou willen doen, moet dit de vorm aannemen van daden. Dit betekent niet dat je je leven onmogelijk moet maken, omdat je alles moet doen wat je kan. Perfectie is ook hierin een illusie.”

“Ik weet niet of het iets is waar wij als christenen ons zorgen over hoeven te maken. God heeft al een plan hoe de eindtijd er uit gaat zien.”

“Wij moeten ons allemaal naar God verantwoorden nu en straks als we voor Zijn troon staan. Ik kan het niet verantwoorden dat we kleding en eten, gemaakt door slaven en uitgebuite arbeiders, kopen. Dat we steeds meer spullen consumeren om gelukkig te worden, terwijl Jezus zegt dat Hij genoeg is. Dat we gif op ons eten spuiten omdat we zo los zijn komen te staan van Gods schepping dat we niet meer zien dat alles met elkaar samenhangt. (...) Laten we alsjeblieft tevreden zijn met wat we hebben en dankbaar voor al het goede wat God geeft.”

“Ik zou me als kerk nu niet zo focussen op klimaat, en meer op evangelisatie. Ervoor bidden kan wel, omdat het ons zorgen kan geven. Ikzelf maak wel keuzes die goed zijn voor het milieu, maar ik vind dat meer een persoonlijke keuze en niet iets waar de kerk zich erg mee zou moeten bemoeien.”

“Ik snap niet goed dat kerken vaak zoveel liefdadigheidsprojecten hebben voor armoede, ongelijkheid, verdrukking etc. maar dat een van de grootste problemen wordt vergeten.”

“Praktische tips zijn overal te vinden, ik denk dat de functie van een kerk vooral is om te laten zien dat er door God een hoopvolle toekomst is.”

“Ik denk dat het probleem niet is dat we teveel plastic gebruiken etc. Ik denk eerder dat we een existentiële leegte voelen die we op de verkeerde manier invullen.”

Hiernaast wordt een selectie van quotes getoond, als antwoord op de vraag “Welke boodschap over klimaatverandering en/of milieuvuiling heb jij voor kerken en leiders van christelijke jeugdgroepen?”